

TÁTKONTÚR

AZ ELTE TÁTK HÖK LAPJA

A MEXIKÓI BŐRÖND

Capa és társai a Centrális Galériában

MITŐL JAPÁN JAPÁN?

ádáz ellenségből szövetséges

TDK-SOKKAL BESZÉLGETTÜNK

„Ha van egy jó példa, abból érdemes meríteni”

Lumos!

visszatérés a Harry Potter világába

TARTALOM

Nyitány 3

KÖZELÍTŐ

Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület 4

HÖKÉLETES

#ELTEGÓLYABÁL 5

INTERKULTÚRA

„A ti és a mi szabadságunkért” 5

Lumos! 7

Hölgyválasz 9

TERÍTÉKEN A TUDOMÁNY

Túlköltünk! Vagy mégsem? 10

TDK-sokkal beszélgettünk 12

Mi rossz érhet a nyugdíj után? 14

KÜL-ÜGYES

Elfeledett konfliktusok 15

Mitől japán Japán? 17

AJÁNLÓ

A mexikói bőrönd 18

Carpe Diem 19

Who is Mr. Robot? 22

Szociális munka világnapja 24

KERESZTREJTVÉNY

NYITÁNY

Március: itt az ideje lassan leülni a számítógép elé, és kedvenc portáljaink helyett Word dokumentumot nyitni.

Már csak egy hónapunk van hátra a szakdolgozatos leadási határidejéig. Néhány nappal több idő áll rendelkezésükre a tavaszi félévben TDK-dolgozatot íróknak számára.

Azonban mielőtt csalódottan, aggodalmak közepette csuknátok be az újságot, ezúton szeretnék emlékeztetni mindenkit, hogy 2016. március 23-29. között tavaszi szünet lesz, így akad időnk pihenni a megpróbáltatások közepette. A TáTKontúr szerkesztősége ebben a hónapban is izgalmas, tanulságos cikkekkkel igyekszik némi kikapcsolódást nyújtani a hallgatóknak. Márciusi lapszámunkban többek között olvashattok költekezési szokásainkról, időskori pszichés szindrómákról, illetve a Dél-szudáni Köztársaság viharos politikai és gazdasági helyzetéről. Az említetteken felül megtudhatjátok, milyen események vezettek ahhoz, hogy Amerika Japán legnagyobb ellenségéből annak szövetségesevé vált. Bepillantást nyerhettek Robert Capa és társai kiállításába a Centrális Galériában, olvashattok a Holt költők társasága című felejthetetlen kultuszfilmről, végül röviden tájékozódhattok a március közepén megrendezésre kerülő Szociális Munka Világnapjáról is.

Jó olvasást, sok kitartást és a szünetre némi pihenést kívánok a TáTK minden hallgatójának és munkatársának!

Csernus Fanni

IMPRESSZUM TÁTKONTÚR • IX. ÉVFOLYAM, 3. SZÁM • 2016. MÁRCIUS

Felelős kiadó: Takács Bence, az ELTE TáTK HÖK elnöke

Kiadja: ELTE TÁTK HÖK

Főszerkesztő: Csernus Fanni

Címlap: Molnár Balázs **Tördelés:** Aruwa Eszter

Olvasószerkesztő: Szepessy Stefi

Terjesztő: Novák Zsombor

Projektmenedzser, PR: Bársony Lilla

Megjelenik havonta 400 példányban,

a Komáromi Nyomda és Kiadó Kft. gondozásában

Rovatvezetők: Kiss Bianka (Közelítő), Fülöp Lili (Hökéletes), Takács Eszter (Interkultúra), Ilyés Virág (Terítéken a tudomány), Jamriskó Tamás (Kül-ügyes), Hancz Petra (Ajánló), Fontányi Ádám (Keresztrejtvény)

Újságíróink: Arany Bence, Aruwa Eszter, Bársony Lilla, Berzai Péter, Csontos Dávid, Hancz Petra, Ilyés Virág, Novák Zsombor, Rucska Ferenc, Sikur Kristóf, Takács Eszter, Telek Szilvia, Ternay Andi (A),

HILSCHER REZSŐ SZOCIÁLPOLITIKAI EGYESÜLET

NÉHÁNY ÉRV AMELLETT, HOGY TE IS CSATLAKOZZ

**Hogy miért érdemes a Hilscher Egyesület tagjának lenni? A cikkünk-
ből megtudhatod, milyen műhelyekben és programokon vehetsz
rész, és milyen más előnyökkel jár még a tagság.**

A Hilscher Egyesület a Szociális Szakmai Szövetség (3Sz) tagja, 1989-ben azzal a céllal jött létre, hogy átfogó szervezete legyen az ELTE szociálpolitikus és szociális munkás oktatóknak és hallgatóknak. 2011-től azonban az összes kar volt és jelenlegi hallgatója számára nyitottá vált.

„Az Egyesület célja, hogy olyan aktív szakmapolitikai szereplővé váljon, amely képes formálni a közéletet és a szakma értékeinek mentén befolyásolni a társadalom szociálpolitikai gondolkodását. Részt vesz a társadalmi kérdések nyilvános diskurzusaiban, törekszik arra, hogy állásfoglalásait, elemzéseit a megfelelő kommunikációs csatornákon eljuttassa, mind a szakmai, mind pedig a széles értelemben vett közvéleményhez.”

Az egyesület tagdíja minimális a diákok számára, mindössze 2500 forint egy évre. Ezért a minimális összegért megkapod az éves Esély számokat (aminek bolti ára 650 Forint). Valamint diákként a tagdíjad árát levásárolhatod az egyesület által kiadott könyvekre is. Ezek között a könyvek között megtalálható sok kötelező olvasmányunk is, például a rettegett társadalompolitikához szükséges Zombori Gyula-könyv vagy Nyilas Mihály és Ferge Zsuzsa könyve is.

A hallgatók részt vehetnek olyan szakmai közösségekben, úgynevezett műhelyekben, melyekben tapasztalt szakemberekkel közösen gondolkodva fejleszthetik tudásukat. Jelenleg az egyesületben három műhely működik: a Munka világa műhely, az Idős műhely és a Történeti műhely.

A Munka világa műhely központi témája a napjainkban gyorsan változó munkakultúra, vezetője Kulinyi Márton.

A *Taligás Katalin* által szervezett Idős műhely a generációk közötti kapcsolatra épül, ahol nem csak szakmai tapasztalatokra tehetsz szert – kutatásokban, önkéntes tevékenységekben való részvétel, elméleti ismeretek szerzése, hanem a nagyszülőkkel kapcsolatos személyes kérdésekben, problémákban is segítséget kaphatsz.

A Történeti műhely pedig az egyesület névadóját, Hilscher Rezsőt és korát mutatja be. Ez utóbbit az egyesület elnöke, Hegyesi Gábor vezeti. Műhelyt azonban bármi-

kor lehet indítani, érdeklődéstől és aktivitástól függően! Az egyesület várja a javaslatokat és igényeket!

Ezen felül az egyesület havonta egyszer, általában a hónap közepén, egy szerda estén szalont tart, amelynek örökös házigazdája *Lakner Zoltán*. Ezek a szalonok aktuális társadalmi problémákkal, kérdésekkel, újdonságokkal találkozhatunk.

Azt gondolom, hogy mindenkinek megéri tagnak lenni, mert minimális befektetéssel – de aktivitással – hatalmas haszonra lehet szert tenni!

A szak elvégzése után még inkább fontos, hogy tagok legyetek, mert csak így tud az egyesület valóban alumni szervezatként működni.

Mit kell tenned, hogy tag lehess? Csak írd egy rövid önéletrajzot és küldd el a hilscher1989@gmail.com címre!

Ha többet szeretnél megtudni az egyesületről, látogass el a honlapunkra (<https://www.hilscher.hu>) vagy csatlakozz Facebook-oldalunkon.

Információkat könnyen szerezhetsz a kari és a hallgatói programokat ismertető levelekből, illetve, ha megnézed a hetedik emeleten az egyesület faliújságját a 7.38-as szoba melletti falon. Vagy akár személyesen is érdeklődhetsz az ELTE-n dolgozó vagy tanuló vezetőségi tagoktól, *Hegyesi Gábortól*, *Lakner Zoltántól*, *Miletics Marcelltől*, *Nyilas Mihálytól*, *Sziklai Istvántól*, illetve a szerzőtől.

Az egyébként ingyenes programokon való részvételhez nem feltétel a tagság, gyere, és próbáld ki, aztán dönts!

#ELTEGÓLYABÁL

ELŐ A MAGASSARKÚVAL ÉS A NYAKKENDŐVEL!

Idén négy kar – a BTK, az IK, a TáTK és a TÓK - egyesítette erejét, s a tavaly elmaradt gólyabálokat négyszeresen kárpótolta megannyi szervező, akik felejthetetlen báli élményt ajándékoztak minden gólyának.

Az idei gólyabálnak nem a már megszokott Dürer Rendezvényház, hanem a MOM Sportcsarnok adott helyet, így a hamisítatlan báli hangulat már a kapunyitáskor garantálható volt.

A gólyakeringők idén is nagy népszerűségnek örvendtek, az esemény Facebook-oldalán hetekkel a bál előtt már keresték táncpartnereiket a gólyák. A nagyszabású bulihoz pedig igényes dresscode dukált, így a lányok szebbnél szebb koktéluhákban érkeztek, s a fiúk többsége is öltönyt viselt. Az este folyamán több italakcióval kedveskedett a bálozóknak a Bomba, így aki „alapozás” nélkül érkezett a buliba, az is megtalálhatta a hozzá leginkább passzoló koktélokat, ráadásul pénztárcakímélő áron.

A fellépők hosszú sora volt az, ami nem csak az ELTE-seket vonzotta, így fordulhatott elő, hogy napokkal az esemény előtt elfogytak a külsős jegyek. Az abszolút sztárfellépő, mely a legtöbb gólyát szó szerint megörjített, kétség nem fér hozzá, hogy a Brains volt. A zenekarnak kifejezetten jól áll a koncertezés, s látszik, hogy még a bizonytalanabb, a közönség utolsó soraiban megbúvó bálozókat is képes megugrálni teli poharaikkal együtt is.

Az est további fellépői a fiúkat első sorba állító Dj Metzker Viki, a „Fainul a buli” slágert játszó Kelemen Kabátban, a kifejezetten populáris Dj Peter Jabin és a TáTK-s bulik állandó közönségének már ismert Juhász Laci volt. Bár többen kritizálták a fellépő dj-eket hasonló zenekeverésükért, azt gondolom, hogy a két kifejezetten koncertzenekar, a Brains és a Kelemen Kabátban éppen ellensúlyozta a lemezlovasokat, élő zenét játszottak, s meglehetősen ellentétes stílusban.

A fergeteges partihangulat azonban nem csak a bálra ellátogató gólyákra ragadt rá, hanem a fellépők számára is valódi élményt nyújtott, Metzker Viki az Instagram-oldalán „I love ELTE” című képet posztolt, Juhász Laci is csak méltatta a hajnalig vele bulizókat. Így biztosan állíthatjuk, hogy ők nem utoljára vállaltak ELTE-s bulit.

Amennyiben a féktelen partizás közben elvesztetted volna számodra kedves holmijaidat, úgy az esemény Facebook-oldalán a kommentfelületen érdemes körülnézned, hiszen minden talált tárgyat egy helyen gyűjtenek a szervezők, melyek a Honvéd u. 38. alatt átvehetőek hétfőtől péntekig 9 és 16 óra között.

Köszönjük, hogy eljöttetek a gólyabálunkra, és reméljük, hogy ti is maradandó élményben részesültetek!

Hancz Petra

„A TI ÉS A MI SZABADSÁGUNKÉRT”

A WYSOCKI LÉGIÓ HAGYOMÁNYŐRZŐ EGYESÜLET BEMUTATÁSA

A március 15-e fellátítja a diákokat, hogy letegyék tollaikat, könyveiket és egy megfélemlítő frissítő mellett kapcsolódjanak. Ilyenkor nincs is jobb dolog, mint a TátKontúrt olvasni. Ebben a cikkben azokról a „bratankiról” olvashatunk, akik 1848-ban elhagyták hazájukat azért, hogy egy másik ország függetlenségét kívívják, valamint olyan magyarországi lengyelekről és magyarokról, akik újra felelevenítik ezeket az eseményeket, hogy megtiszteljék a lengyel légiót.

EGY CSIPETNYI TÖRTÉNELEM

A hagyományos magyar-lengyel barátság több mint 1000 éve él mindkét nép történelmi, kollektív emlékezetében. Ahhoz, hogy megértsük az akkori kor embereinek gondolkodásmódját, pillantsunk vissza röviden a két

nép barátságának kialakulására.

Az 1700-as évek végére Lengyelország megszűnt független államnak lenni. A több mint 120 éves idegen elnyomás alatt a lengyelek úgy látták megvalósíthatónak saját országuk felszabadítását, ha minél nagyobb erővel támogatnak egy éppen szabadságáért felkelő népet. Ez volt a lengyel légióknak az alapeszméje. A zászlóikon is az áll, hogy: „*za wasza i nasza wolnosc*”, azaz „*a ti és a mi szabadságunkért*”. Ezért csatlakoztak nagy számban Napóleonhoz, remélve tőle az orosz-porosz és osztrák legyőzése után az ország egyesítését. Ezért mentek Bécsbe harcolni a felkelőkkel 1848 őszén, és lett Bem

tábornok a második bécsi felkelés katonai parancsnoka. Ezért jöttek Magyarországra is 1848 őszétől, amikor már országunkat megtámadták az osztrákok. Kossuth-tal megegyeztek, ha a katonai helyzet megengedi, akkor Magyarország is segít felszabadítani Lengyelországot. A légiónak saját vezényleti nyelv és nemzeti színeket jelképező egyenruha használata is megadatott. A lengyel légió volt a legnagyobb létszámú csapat a külföldi légiók között, 4500 katonát számlált, vezetője Józef Wysocki tábornok volt.

Bem először nem támogatta a lengyel légió megalakulását, még egy merényletet is elkövetett ellene egy fiatal honfitársa, de később Erdélyben is alakult egy 600 fős légió.

A LÉGIÓ TEVÉKENYSÉGE

A Wysocki Légio 17 éve végzi hagyományörző tevékenységét. Kezdetben 3 fővel alakultak meg, majd az elkövetkező években tagjaik száma 20 főre emelkedett. A 17 év alatt 60-70 fő vett részt a légio tevékenységében, akik kiválásuk után a civil életben is továbbvitték a légóban szerzett ismereteiket a magyarországi lengyelségről és hagyományairól. Évente 50 körüli a fellépéseiknek a száma. A lengyel és magyar történelemnek több korszakát jelenítik meg Szent Lászlótól 1956-ig. A több mint másfél évtizedes működése alatt szinte szerves része lett a magyarországi lengyelség ünnepeinek, mindenho-

vá elmennek, ahová jó szívvel hívják őket. Diszes, több történelmi korszakot is megjelenítő egyenruháikban, ha kell, díszőrséget állnak szobroknál, emléktábláknál, protokolláris eseményeken, koszorúznak vagy csatabemutatókon vesznek részt, mint például a már több mint 20 éve zajló egyhetes Tavaszi Emlékhadjárat rendezvény-sorozaton. Ezenfelül részt vesznek a tápióbicskei és az isaszegi csatabemutatókban is. Nyugodtan mondhatjuk, hogy a hazai lengyelséget külsőségeiben ők képviselik a leglátványosabban.

A Wysocki Légio nemcsak egy rendezvényeken megjelenő, ott protokolláris feladatokat teljesítő formáció, hanem kultúrákövetítő, kultúraátadó is, hiszen sok olyan meghívásnak is eleget tesznek tagjai, amely nem lengyel

önkormányzati rendezvény. Többek között iskolákba, középiskolákba és nyári táborokba járnak élő történelemórákat tartani, fegyver- és viselettörténeti kiállításokat rendeznek, részt vettek különféle lengyel történelmi filmek díszbemutatóján, irodalmi estek háttérszereplőiként, és a légio tagjai közül sokan publikálnak újságokban, internetes honlapokon, sőt, lengyel témájú könyvet is írtak már tagjai. A légio szintén visszatérő vendég több külföldi rendezvényen is, ahol képviseli a magyarországi lengyeleket, mint például a Felvidéki Emlékhadjárat, a niepołomicei „Pola Chwały” (Dicsőség Mezeje), vagy az erdélyi Vasvári Pál Emléknapi Körösfőn. 2015 februárjában indították el a Görgey-alagút Emléktúrát, amely a Körmöcbánya és Besztercebánya közötti egykori tárnát keresi fel, emléket állítva az 1849-es téli hadjárat nevezetes eseményének (jelenleg Tunel Görgeyho). Céljuk ezt rendszeressé tenni és kibővíteni a túrát helyi hagyományörzők bevonásával. Minden megmozdulásukkal a magyarországi lengyelséget népszerűsítik. A légio vezényleti nyelve lengyel, mindenkinek meg kell tanulnia legalább 50 vezényszót.

A KEZDETEK ÉS TOVÁBBI IHLETEK

„A Wysocki Légio újraélesztésének gondolata 1997. április 6-án vetődött fel az isaszegi csatatéren rendezett ünnepségen, ahol először mutatták be egymásnak a későbbi két alapító-szervezőt, dr. Sutarski Konrádot (akkor az Országos Lengyel Kisebbségi Önkormányzat elnökét) és Máté Endrét (akkor a Kossuth Szövetség ügyvezető elnökét). A megbeszélést tett követte és 1998. március 13-án a budai Angelika Kávéházban tartott sajtótájékoztatón be is mutatkozott az első két ulánus egyenruhát viselő katonai hagyományörző. Az ezt követő összefogásnak és gyors szervezésnek köszönhetően a forradalom és szabadságharc másfél éven át tartó 150. éves jubileumi ünnepeiben már egy 8-10 fős csapattal vehettünk részt. Később a II. világháború kitörésének 60. évfordulóján - 1999-ben - felmerült az igény egy ilyen jellegű hagyományörző csapat létrehozására is, tekintettel arra, hogy az 1939 szeptemberi németek és szovjetek elleni hősi honvédő harcok után több mint 150.000 lengyel katona és civil talált menedéket Magyarországon. Sokaknak végső nyughelye is ebben a földben van. Varsói testvércsapatunk vezetőjének, Woronowicz Robert hadnagy segítségének köszönhetően két 1936 mintájú egyenruhával megalakítottuk a Zolnierz Wrzesnia, azaz a Szeptember Katonái nevű díszrajunkat is, amelyhez későbbiekben újabb egyenruhákat varrattunk. 2011 tavaszától bele kezdtünk a 16-17. századi lengyel korszak ápolásába, amivel jelentős nemzetközi figyelmet is kaptunk.”

LENGYEL FIASKÓ ISASZEGEN

Az egykori lengyel légió legnagyobb sikereit az 1849-es tavaszi hadjárat alatt vitte véghez, melyhez a Wysocki Légió Hagyományörző Egyesület is sok szállal kötődik. Már megalakításának ötlete is legendás helyen, Isaszegen történt az 1997. április 6-án megrendezett ünnepség és hadijáték alkalmával. A 2000-es isaszegi csatabemutatón történt, hogy nagyon kevés volt az osztrák ellenséget megjelenítő katonai hagyományörző, a magyar meg túl sok. Ezekre az időkre így emlékszik Máté Endre a légió vezetője: „Akkoriban a Wysocki Légió még az első, 1848 őszén rendszeresített piros gallérral és kézelővel (mandzsettával) díszített fehér zubbonyát hordta, amely ugyan a lengyel nemzeti színeket jelenítette meg, viszont nagyon hasonlított az osztrák zubbonyhoz. Erre figyelte fel Fülöp Tibor, a hadijáték szervezője, és felkért, hogy álljunk már át a másik oldalra, mert roppant kellemetlen, hogy tengernyi a magyar és csak szállingózik az osztrák. Így nem dicsőség a győzelem. Sem nekem, sem a legénységnek nem tetszett az ötlet, de a rendezvény sikere érdekében úgy döntöttünk, hogy „átállunk”, viszont a lengyel hadilobogót nem bontjuk ki, hanem összecsavarva tokban viszzük magunkkal. (Régen is szokás volt ez rossz időjárási körülmények között.) A hadijáték a közönség előtt sikeresen lezajlott, én viszont ezt nem mondhattam el a rám váró következmények miatt. Ugyanis Isaszeg több szem-

pontból is lengyel emlékhely, ezért az ünnepségekre és a hadijátékra a budapesti Bem József Kulturális Egyesület egy busznyi magyarországi lengyelt hozott. Megjelent továbbá a lengyel nagykövet és felesége is, s a lengyel vendégek kíváncsian várták sajátjaik szereplését. A látottak következtében aztán óriási botrány lett az ügyből. A nagykövet felesége „diplomáciai jegyzéket” helyezett kilátásba a hadjárat szervezőjének, Fülöp Tibornak, de nekem, mint csapatparancsnoknak is végig kellett hallgatnom a rosszalló véleményeket. Ráadásul két nyelven. „*Még jó, hogy a lengyel egyfejű sasos zászlót nem lobogtatta a szél a császári kétfejű sas mellett*” – volt talán a legfinomabb vélemény. A csatabemutató után mindenki bevonult a sportszernakba, szó szót követett, s a lengyelek haragja szép lassan az esti vörösbors vacsora végére megenyhült, ezért a diplomáciai jegyzék gondolata is eloszlott, és én is légióvezető maradtam. A csapatunk nem sokkal később jobbnak látta lecserélni egyenruháit az 1849 tavaszától hordott piros galléros, piros kézelős kék zubbonyra, s így a későbbiekben még csak kísértés szintjén sem merülhetett fel egyetlen szervezőben és parancsnokban, hogy a Wysocki Légiót a fehérkabátos osztrákok oldalára állítsa.”

A légió örömmel fogad új tagokat az egyesületbe, szóval, aki kedvet kapott a hagyományörzéshez az nyugodtan jelentkezhet a légió weboldalon.

Sikur Kristóf

LUMOS!

VISSZATÉRÉS A HARRY POTTER VILÁGÁBA

Megmondom őszintén, én döbbenet vettem tudomásul, hogy az utolsó Harry Potter-könyv óta több mint 8 év telt el... Bizony, bizony, mi sem leszünk már fiatalabbak. Bár Rowling mester nem tétlenkedett ez idő alatt, a Harry Potter-világot erősen hanyagolta, de a varázslómentes éveknek úgy néz ki, végre vége...

J. K. Rowling publikált rövidebb írásokat a *Pottermore* oldalán, de alapvetően az elmúlt években nem volt arról szó, hogy komoly folytatásra készülne Harry és barátainak életével kapcsolatban. Íróként továbbra is aktív maradt, de teljesen más műfajokba kezdett.

Nagyon komolyan veszi az adományozást is, a gyűjtést a hátrányos helyzetű gyerekek számára. 2005-ben társalapítója lett a *Children's High Level Groupnak* (CHLG), a *Bogárd bárd meséivel* pedig egy aukción több mint 1,95 millió fontot szerzett az alapítványnak. 2010-ben megalapította a Lumost, ami egész Európában segíti a gyermekeket, hogy egy biztonságosabb és nyugodtabb otthonot találjanak.

Szóval Rowling „nem ült lustán a babérjain”, de mi azért mégiscsak reménykedtünk, hogy lesz még lehetőségünk újra beleolvasni a varázsvilágba. Ezért is leírhatatlan boldogság, hogy egyből két ilyen hírrel is szolgál nekünk a 2016-os év.

I.) HARRY POTTER ÉS AZ ELÁTKOZOTT GYERMEK

Azt, hogy kicsoda Harry Potter, nem hiszem, hogy részleteznem kéne. Ha olvastátok, akkor azért, ha nem (ejnye), akkor azért. A Harry Potter - az eladások alapján - a valaha írt egyik legnépszerűbb könyvsorozat a világon (több mint 450 millió példányszám világszerte és 77 nyelvre lefordítva).

A regénysorozat a celluloid szalagokat is meghódította, de most valami újra készül, a világot jelentő deszkákra.

Bizony, az új Harry Potter-történetet színházban látják majd a szerencsések a Palace Theatre-ben, London-

ban. Tényleg szerencsésnek kell lenni, hogy bejussunk, mert csak az első 24 órában 175 ezer jegyet adtak el. A darab premierje 2016. július 30-án lesz, és már azt is tudjuk, hogy két részletben lesz előadva (persze a jegyek mindkét előadásra érvényesek).

J. K. Rowling két társszerzővel írta a darabot, a rendező John Tiffany-val és az angol drámaíró Jack Thorne-al. A három főszereplő színész nevét is tudjuk már: Jamie Parker (Harry), Noma Dumezweni (Hermione) és Paul Thornley (Ron). Érdeklőség, hogy egy fekete színésznő fogja játszani Hermionét, amit bár sokat kritizáltak, Rowling kifejezetten támogatott. Egy Twitteres komment elég jól össze is foglalta: *„If Helen Mirren can play the Queen, then Dumezweni can play Hermione. It's theatre, dear.”* (Kedvesem, ha Hellen Mirren eljátszhatja a királynőt, akkor Dumezweni is lehet Hermione.)

A történet ott folytatódik, ahol a hetedik könyv (Harry Potter és a Halál ereklyéi) véget ért, tehát 19 évvel vagyunk Voldemort bukása után. Rowling 2014-ben megjelentetett egy rövid írást a Pottermore oldalán, amiből tudjuk, Harry aurorként végzi a munkáját, Ron egy varázsviccboltot nyitott, Hermione pedig (elvileg) a Mágiaügyi Minisztérium Varázslényfelügyeleti Főosztályán helyezkedett el.

A darab Harry legkisebb fiáról, Albusról fog szólni. J. K. Rowling legalábbis ezt írja a Pottermore honlapján: *„Sosem volt könnyű Harry Potternek lenni, a helyzeten pedig az sem segít, hogy a Mágiaügyi Minisztérium túlhajsztolt alkalmazottja, férj és háromgyerekes apa. Míg Harry a saját múltjával vívódik, legfiatalabb fiának, Albusnak meg kell küzdenie egy olyan családi örökséggel, amire sosem vágyott. Apának és fiának szembesülnie kell az igazsággal: néha a sötétség váratlan helyekről jön.”*

Érdeklőség még, hogy bár a 8. rész nem regény, hanem dráma formájában jön majd ki, a Harry Potter és az elátkozott gyermek első és második része már most az első helyen áll az Amazon és a Waterstones előrendelési listáján.

II.) LEGENDÁS ÁLLATOK ÉS MEGFIGYELÉSÜK

A második fantasztikus Potter-hír egy film. Mégpedig a *Legendás állatok és megfigyelésük* (eredeti címén: *Fantastic Beasts & Where to Find Them*) c. fiktív tankönyv írójáról, Goethius Artemis Fido Salamander kalandjairól. A tankönyvet 2001-ben adta ki Rowling, de a mű szerzői jogairól az író nő lemondott, és a vásárlásából befolyt összeget a Comic Relief nevű alapítványnak ajánlotta fel. Egy könyv árának több mint a 80%-a a világon lévő szegény gyerekek javára folyik be. A könyvet anno magyar nyelvre Tóth Tamás Boldizsár fordította le és az Animus Kiadó adta ki.

A tankönyv egyik különlegessége - azon kívül, hogy kivételesen muglik is olvashatják, hogy a könyv Harry tulajdonát képezte (és Ronét, mert az övé szétesett), ezért a sok hasznos információ mellé az ő kommentárjaikat is elolvashatjuk.

Salamander a Roxfort után a minisztérium Varázslényfelügyeleti Főosztályán helyezkedett el, ahol (saját bevallása szerint) miután eltöltött két „lélekölően unalmas” évet a Házimanó Áttelepítési Részlegnél, áthelyezték a Bestia Tagozathoz, ahol végre megkezdhetette izgalmas kutatásait. Érdemei közt van a Vércarkasnyilvántartó 1947-es megalapítása és a kísérleti keresztezést tiltó törvény is. A magizoológia területén végzett munkásságáért 1979-ben Merlin-díj ezüst fokozatával tüntették ki.

Nos, ezek a tények, lássuk, mit tudunk a filmről.

Salamandert a Mindenség elméletéért Oscar-díjjal jutalmazott Eddie Redmayne alakítja, míg a női főszereplőt Katherine Waterston. Főbb szerepekben feltűnik még a filmben Samantha Morton, Colin Farrell, Ezra Miller, Jon Voight és Ron Perlman. A pontos történetet még nem tudjuk, de az biztos, hogy fontos szerepet fog kapni egy bizo-

nyos bőrönd, hiszen egy jó magizoológus mindig magánál tarja a munkáját, ergo Salamander bőröndje nagyobb belülről, mint kívülről az látszik (akárcsak a TARDIS). Szerencsétlenségére egy bestia elszabadul a varázsbőröndből, az amerikai mágiaügyi minisztérium pedig egy aurort, Gravest (Colin Farrell) küldi a probléma nyomába.

A szemfülesek már azt is tudják, hogy az amerikai minisztériumot MACUSA-nak hívják (*Magical Congress of the United States of America*), a mugli kormány nem tud a létezésükről (részben Salemnek köszönhetően), és a muglik amerikai elnevezése pedig No-Maj'(no-madge). A film 1926-ban játszódik majd, tehát jóval Harryéket megelőzően.

J.K. Rowling Twitter-bejegyzéséből már azt is tudjuk, hogy a film három részes lesz... hát úgy tűnik ide is eljutott a Hobbit-szindróma, de azért ne adjuk fel a reményt. Az első filmet sajnos csak 2016. november 18-án mutatják be, de az első előzetes már kijött, úgyhogy ha eddig nem, akkor most mindenképpen nézzétek meg.

Aruwa Eszter

Forrás:

Cavendish, Dominic: Harry Potter and the Cursed Child - everything you need to know. The Telegraph.

<http://www.telegraph.co.uk/theatre/what-to-see/harry-potter-and-the-cursed-child---everything-you-need-to-know/> (Utoljára megtekintve: 2016. február 28.)

Everything we've learned about 'Fantastic Beasts' this week. Pottermore <https://www.pottermore.com/news/everything-we-have-learned-about-fantastic-beasts> (Utoljára megtekintve: 2016. február 28.)

West, Kelly: Will Harry Potter 8 Ever Happen? Here's What J. K. Rowling Says. Cinema Blend. <http://www.cinemablend.com/pop/Harry-Potter-8-Ever-Happen-Here-What-J-K-Rowling-Says-71246-p2.html> (Utoljára megtekintve: 2016. február 28.)

HÖLGYVÁLASZ

AVAGY A NEMZETKÖZI NŐNAP RÖVID TÖRTÉNETE

Minden év március havának 8. napja különleges. Miért is? Hamarosan megtudjátok! Szeretnék meginvitálni titeket egy rövid történelemóra. Mindegy, hogy szoknyát vagy nadrágot hordotok, rövid összefoglalóm nem okoz fájdalmat és nem indít feminista mozgalmat, csupán egy kis emlékeztető szeretne lenni, amely nem tűnik el a múlt ködében...

Társadalomtudományi tanulmányaink során számtalanszor felmerül az egyenjogúság, a gender, a férfi és a nő viszonyának kérdése. Tanulunk róla, kiállunk mellette, harcolunk érte.

Így volt már ez a múlt századokban is, amikor felerosódott a harc a nők egyenjogúságáért. A 19. század közepén sokfelé indultak mozgalmak a nőket megillető jogokért. Az egyik kiemelt időpont 1857, amikor először vonultak utcára New Yorkban a nők egyenlő jogokat követelve maguknak. A huszadik század elején nagy vissz-

egyenlítődni látszanak a különbségek.

Akkor hogyan is alakult ki a Nemzetközi Nőnap? Az 1900-as évek elején merült fel az ötlet, hogy az elért eredményeket megilleti egy jelképes nap, amely a jövőben is emlékezteti majd az embereket. „1909-ben az Amerikai Szocialista Párt február 28-át tette meg nemzeti nőnappá, s 1913-ig e napon tartották az ünnepet. Az 1910-ben Koppenhágában megtartott II. Nemzetközi Szocialista Nőkongresszuson a német Clara Zetkin (szocialista politikus, nőjogi harcos) javasolta, hogy évente rendezzenek világszerte nőnapot. A Nemzetközi Nőnapot 1914-ben tették március 8-ra a New York-i textilmunkásnők 1857-es sztrájkjának emlékére. Végül a nők jogai és a nemzetközi béke napját 1977-ben tette hivatalos ünnepé az ENSZ-közgyűlés.”

Napjainkra a nőnap kevésbé mutat politikai tartalmat, ami nem feltétlenül baj. Sokfelé megemlékeznek róla, és egy apró ajándékkal vagy egy szál virággal szoktak kedveskedni a hölgyeknek ezen a napon. Sokszor mondják, hogy: „a történelem az élet tanítómestere”. Ezért fontosnak tartom, hogy e nap története ne vesszen feledésbe, tanuljunk róla, álljunk ki mellette és harcoljunk érte, hiszen minden ember egyenlőnek született...

Takács Eszter

Források:

Názer Ádám: Harc a női jogokért. Szüfrazsettek. Rubicon Online, 2007/8. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/harc_a_noi_jogokert-szufrazsettek/ (Utoljára megtekintve: 2016. február 28.)

Tüntetéstől a hóviráig: a Nemzetközi Nőnap rövid története. Mult-kor történelmi magazin, 2012. március 8. http://mult-kor.hu/20110308_tuntetestol_a_hoviragig_a_nemzetkozi_nonap_rovid_tortenete (Utoljára megtekintve: 2016. február 28.)

WE ARE ALL WONDERWOMEN!

Handwritten signature

hangot kiváltó mozgalmat indítottak a szüfrazsettek a nők választójogáért és olyan reformokért, mint a nők egyenlő oktatása és munkavállalási jogaik kiterjesztése.

A szüfrazsettek elítélték a nők családon belüli alárendeltségét, és célul tűzték ki a nők nagyobb szerepvállalását a közéletben. Az évtizedek alatt vívott küzdelem meghozta az eredményét. A nők idővel szavazati jogot kaptak, és láthatólag sok kultúrában lassan ki-

TÚLKÖLTÜNK! VAGY MÉGSEM?

A DIGITÁLIS FORRADALOM HATÁSA A VÁSÁRLÁSRA

A készpénzt felváltják a virtuális fizetőeszközök, vásárlásaink ezáltal egyre könnyedebbé válnak. Előny ez nekünk, vagy hátrány? Írásomban empirikus úton próbálok válaszolni. A cikk az őszi kari TDK-konferencián előadott dolgozatomon alapszik.

A digitális forradalom szerencsére már jó ideje elérte a fizetési módszerek színterét is, melynek hatására mára már az átlagember számos lehetőség közül választhat, ha a cseh rendezésére kerül a sor. A sok módszer közül most kettőt emelnék ki: a bankkártyával és a készpénzzel történő fizetést.

A két metódus jelentősen különbözik egymástól:

- 1) Ha a vásárlók készpénzzel fizetnek, érzik pénzüik fizikai létét, a papírfecni elvesztését, miközben átadják azt az eladónak, míg bankkártyát használva ilyesfajta hatás nem vagy csak gyengébben érheti őket.
- 2) Továbbá készpénzzel történő fizetés esetén kalkulálnunk kell: mennyit vegyünk ki a tárcánkból és adjunk oda az eladónak? Mennyi visszajárót várjunk a tranzakció után? Helyes-e a visszajáró összege? Ezek mind olyan folyamatok, amelyekkel a fogyasztó nem szembesül bankkártyájának használata során.

E különbségek vezethetnek oda, amit a szakirodalom is figyelemmel kísér: az egyén rezervációs ára - az az ár, amit maximálisan hajlandó kiadni egy jószágért - különbözhet az egyes fizetési módok függvényében.

Már számos szerző rávilágított, hogy sok esetben nagyobb összeget vagyunk hajlandók kiadni egy termékért vagy termékkosárért, ha azért bankkártyával fizetünk készpénz helyett. El is nevezték a jelenséget credit card overspendingnek, mely sugallja a különbséget az egyes vásárlási módok között, valamint, hogy az egyének a bankkártyás fizetési mód miatt túlköltenek: többet költenek, mint amennyit valójában kiadnának egy jószágért.

Az alapot Hirschman (1979) cikke biztosítja, amelyben a szerző először hasonlította össze a fizetési módokat és a hozzájuk tartozó, egyes termékekre vonatkozó rezervációs árakat. Tanulmányában leírja, hogy kísérleti úton arra a következtetésre jutott, hogy a bankkártyás fizetési móddal az egyéneknek nem csak a rezervációs ára lesz magasabb, hanem a vásárlásonként elköltött pénzüsszegük is. Valós szituációt vizsgálva és kísérleti úton is e hatást járja körül és bizonyosodik meg jelenlétéről Feinberg (1986), valamint csak kísérleti úton Soman (2001), és az ő kísérletüket terjeszti ki Prelec és Simester (2001). Thaler (1999) két kulcsmotívumot emel ki a hitelkártyával történő fizet-

téssel kapcsolatban, amelyekről eredeztethető a különbség: a fizetés később történik, mint a vásárlás (1), ezáltal a fizetés markánsan elkülönül a vásárlástól (2), nem szembesül azonnal a fogyasztó a költségekkel (3).

Hasonló érvel él Soman (2001) is, aki tanulmányában a hitelkártyás módszert a csekkel történő fizetéssel állítja szembe, és kiemeli a már fentebb említett időbeni eltolódást és a hitelkártyás fizetés verbális jellegét. E két faktorból eredezteti azt, hogy a hitelkártyás fizetés gyengébb, nehezebben felidézhető emléket hagy az egyénekben, aminek eredményeképpen magasabb rezervációs árral fog rendelkezni a termékre vonatkozóan a vásárlás pillanatában.

Dehaene és társainak (2003) tanulmánya alapján azt a következtetést vonom le, hogy a különböző fizetési módokat használó egyént különböző hatások érhetik. Míg a bankkártyát használót egy szimpla száminger – a fizetés végösszege, addig a készpénzt használót a száminger és vele együtt egy műveleti inger – az átadni való pénzüsszeg kiszámítása. A szerzők a cikkükben arra az eredményre jutnak, hogy kognitív szempontból ugyan megkülönböztetéssel kell élni az arab számok (számok számjegy formában, például: 435) és a verbális számok (számok betűvel leírt, illetve kimondott formája, például: négyszázhar-

mincöt) között, viszont mindkét inger egyforma agyi aktivitást tud kiváltani. Ez az eredmény ugyan ellentmond Soman (2001) és Soman és Gourville (2001) verbális-nonverbális magyarázatának, viszont Dehaene és társai (2003) nagyobb agyi aktivitásról értekeznek a számokkal történő műveleteknél, mint számok pusztá feldolgozásánál. A két fajta módszer tehát különböző módon terheli meg a fogyasztó elméjét.

Ugyanakkor felmerülhet a kérdés, helytálló-e az overspending interpretáció? Mire jutunk akkor, ha a

másik oldalról közelítjük meg a problémát, és feltesszük, hogy nem a hitelkártyás fizetés miatt költünk túl, hanem a készpénzes miatt alul? Elvégre - ahogy fentebb már említettem - egy sor terhelő hatás léphet fel, miközben készpénzt használunk.

Mindezek fényében a következő hipotéziseket fogalmaztam meg:

- H1: Készpénzzel történő fizetés esetén a fogyasztók egy termékre vonatkozó rezervációs árak szignifikánsan alacsonyabbak, mint bankkártyával történő fizetéskor.
- H2: A készpénzzel való fizetést megterhelőbbnek érzik a fogyasztók, mint a bankkártyával történőt.
- H3: A bankkártyával történő fizetés rezervációs ára közelebb áll az egyének belső, torzítatlan rezervációs árához, mint a készpénzes fizetési mód rezervációs ára.

Hipotéziseim megvizsgálására kérdőíves módszeren alapuló kísérleteket végeztem az előző tanév tavaszi szemeszterében. A 156 fős mintában, amelyet egyetemi hallgatók alkottak három csoportot különítettem el, melyeknek bizonyos kontrollkérdések (nem, tanulmányi átlag, vásárlás alatt érzett megterhelés, napi költségvetési korlát) megválaszolása után egy hipotetikus kérdésre válaszolva egy üveg Coca-Colára való rezervációs árakat kellett megadniuk. Csoportonként különböző árakra kérdeztem rá: készpénzesre, bankkártyásra és a belsőre, ami a fizetési módtól még torzítatlan. A kérdések csoportonként a következők voltak:

KÉSZPÉNZES ÉS BANKKÁRTYÁS CSOPORT:

Képzeld magad a következő helyzetbe! Egy boltban csak és kizárólag készpénzzel [bankkártyával] tudsz fizetni. Egy darab fél literes Coca-Colát vásárolsz, továbbá pénztárcádban [bankszámládon] 3000 Ft van. Mekkora az a maximális összeg, amiért megvennéd a fél literes Coca-Colát?

BELSŐ ÉRTÉKELÉSES CSOPORT:

Mi az a maximális összeg (rezervációs ár), amelyet kiadnál egy fél literes Coca-Coláért?

Közülük az utóbbi igényelhet magyarázatot. A harmadik csoportban megpróbáltam a lehető legsemmlegesebben megfogalmazni a rezervációs árra vonatkozó kérdést. Nem említettem sem fizetési módot, sem – ellentétben az első két csoportnál - a vásárlás létét és annak körülményeit.

Az eredményeket kiértékelve érdekes jelenségekre bukkantam. Egyrésztől reprodukálni tudtam a „bankkártyaprémium-hatást”. A két fizetési mód közötti rés minden egyéb változó változatlansága mellett megközelítőleg 36 forintot tett ki, ami viszonylag jelentősnek mondható: az átlagos rezervációs árak közel 8 százaléka.

Másrésztől nem tudtam kimutatni eltérést a bankkár-

tyás és a belső rezervációs ár között. Ugyanakkor szignifikáns különbségről beszélhetünk az egyének belső értékelése és a készpénzes rezervációs árak dimenziójában a férfiak esetén. A rés mintegy 45 forintot tett ki.

A nem szerinti megoszlás engem is meglepett, mivel az eddigi tanulmányok nem értekeztek ilyesfajta dichotómiáról. Adatbázisomból kiderült, hogy az eltérést a mintában az egyének és nemek között az okozta, hogy a készpénzes fizetést a férfiak megterhelőbbnek érezték, mint a nők.

Úgy gondolom, hogy e témában még számos kutatási kérdés rejlik, ezek közül hármat emelek ki. Egyrészt mi alapján választ fizetési módot a fogyasztó, ha mindkét módszer egyformán elérhető? Mik azok a tényezők, amik befolyásolják őt abban, hogy éppen melyik módszerhez nyúl? Másrészt mi okozza azt, hogy a férfiak esetén beszélhetünk szignifikánsan a készpénz torzító hatásáról? Utóbbira a dolgozatomban megpróbáltam az adatbázisom alapján választ adni, a megterhelési változóval. Ex ante viszont nem gondoltam erre a jelenségre, emiatt nem is kívántam a kísérletemben tüzetesebben feltérképezni a nemek közti egyenlőség ezen aspektusát. Harmadrészt lehet-e a kutatás eredményeit reprodukálni másfajta kísérletekkel, esetleg való életbeli szituációkkal? Az említetteken túl még számos kérdés vetődhet fel, és úgy gondolom, a mindennapi közelségük miatt mind-mind releváns fejtegetésnek ígérkeznek.

Összefoglalva a kezdeti feltevésemet, miszerint az egyének belső értékeléséhez közelebb van a bankkártyás fizetési mód a készpénzesnél, nem tudtam elvetni. Amit ennél személy szerint érdekesebbnek találok az a férfi-nő megosztottság és annak a megterhelési változó általi magyarázhatósága, ami irányában remélem, még a közeljövőben vizsgálódhatok.

Arany Bence

Irodalomjegyzék

Dehaene et al. (1999): Sources of Mathematical Thinking: Behavioral and Brain Imaging Evidence. Science, no. 284: 970–904.

Dehaene et al. (2003): THREE PARIETAL CIRCUITS FOR NUMBER PROCESSING. Cognitive Neuropsychology, 20 (3-6): 487–506.

Dehaene, Stanislas-Laurent, Cohen (1995): Towards an Anatomical and Functional Model of Number Processing. Mathematical Cognition, 83–120.

Feinberg, Richard A. (1986): Credit Cards as Spending Facilitating Stimuli: A Conditioning Interpretation. Journal of Consumer Research, 348–56.

Hirschman, Elizabeth C. (1979): Differences in Consumer

- Purchase Behavior by Credit Card Payment System. Journal of Consumer Research, 58–66.
- Lichtenstein et al. (1988): Correlates of Price Acceptability. Journal of Consumer Research 15 (2): 243.
- McCloskey, Michael-Caramazza, Alfonso-Basili, Annamaria (1985): Cognitive Mechanisms in Number Processing and Calculation: Evidence from Dyscalculia. Brain and Cognition 4 (2): 171–96.
- Prelec, Drazen-Simester, Duncan (2001): Always Leave Home without It: A Further Investigation of the Credit-Card Effect on Willingness to Pay. Marketing Letters 12 (1): 5–12.
- Soman, Dilip (2001): Effects of Payment Mechanism on Spending Behavior: The Role of Rehearsal and Immediacy of Payments. Journal of Consumer Research 27 (4): 460–74.
- Soman, Dilip-Gourville, John (2001): Transaction Decoupling: How Price Bundling Affects the Decision to Consume. Journal of Marketing Research 38 (1): 30–44.
- Thaler, Richard (1983): TRANSACTION UTILITY THEORY. Advances in Consumer Research 10 (1).

TDK-SOKKAL BESZÉLGETTÜNK

„HA VAN EGY JÓ PÉLDA, ABBÓL ÉRDEMES MERÍTENI”

Sorozatunk következő részében Drucker Lucával beszélgetünk TDK-dolgozatáról, mely az 1999-es lengyel oktatási reform hatásait vizsgálta. A kutatás nem csupán módszertani megoldásai, hanem relevanciája miatt is érdekes, TDK-dolgozatnak indult, de már több konferencián állt helyt.

Ilyés Virág: Kérlek, mesélj magadról egy kicsit, milyen szakra jársz, mit csinálsz jelenleg?

Drucker Luca: Drucker Luca vagyok, közgazdasági elemző mesterszakra járok, most vagyok harmadéves - Erasmuson voltam egy félévet, és így később tudok csak végezni. Az MTA Közgazdaságtudományi Intézetében dolgozom kutatási asszisztensként, és egyébként innen is indult az én TDK-m egy OTKA által finanszírozott kutatás keretében. Ott foglalkoztam ezzel a témával, amiből később a dolgozat született.

IV: Egy kicsit mesélj a témáról, honnan jött az ötlet, miről szól a dolgozat?

DL: Alapvetően ez egy oktatás-gazdaságtani téma, a középpontjában az 1999-es lengyelországi oktatási reform áll. Ennek nagyon sok része volt, amiből a legfontosabb talán az, hogy a reform előtti időszakban nyolc évig tartott az általános iskola és a kötelező oktatás, melyet kiterjesztettek kilenc évre. Ezt oly módon valósították meg, hogy az általános iskola hosszát hat évre redukálták, továbbá bevezettek egy alsó gimnáziumot, mely további három iskolában töltött évet jelent. Így egy évvel későbbre tolódott a diákoknak az a választása, hogy szakközépiskolába, szakiskolába vagy gimnáziumba jelentkezzenek-e. A reformmal az általános képzettséget szerették volna növelni az országban, és mindenki számára azonos színvonalú oktatást biztosítani. Ez a változtatás egy szintén fontos módosítást hozott magával. A korábbi rendszerben

a gimnáziumokba és az egyetemekre való bekerülés felvételi vizsgákhoz volt kötve. Az új rendszerben az alsó gimnáziumok behozásának köszönhetően ez a szisztéma kicsit kiegészült: az általános iskola végén kötelező év végi vizsgát vezettek be, mely azonban nem

határozza meg az alsó gimnáziumba való felvételt. Így az alsó gimnázium még nem szelektálja a diákokat. Ellenben az alsó gimnázium végi kötelező vizsga már meghatározza a felső gimnáziumba, középiskolába való felvételt. A felső gimnázium, avagy középiskola végén megmaradt az érettségi, mely a korábbi rendszerhez hasonlóan az egyetemre való felvételt határozza meg.

Ezenkívül a tananyagban is történtek változások, a tanárok nagyobb szabadságot kaptak abban, hogy hogyan tanítanak, ugyanis nem volt kötött tanterv, hanem egy alapvető törzssanyagot adtak meg. Utóbbin belül nagyjából csak annyit szabtak meg, hogy milyen tudással kell rendelkezniük a diákoknak és milyen képességekkel az adott oktatási szint végén. De azt, hogy ezt konkrétan hogyan tanítják meg a tanárok, azt ők maguk dönthették el, így az oktatók a tanítási folyamatot saját diákjaik képességeihez tudták igazítani.

IV: Milyen előzetes elképzeléseid, hipotéziseid voltak a kutatással kapcsolatban?

DL: A reform hatásait már Jakubowski és szerzőtársai vizsgálták PISA-felmérések adatain. A lengyelek PISA eredményei nagyon erősen növekedtek az utóbbi időben, legalábbis az első felméréshez képest gyorsan felzárkóztak, és túl is lépték az OECD átlagot. Jakubowskiék azt találták, hogy ez az 1999-es reformnak lehetett a hatása, és főleg a rosszabb képességű diákoknak segített. Ezáltal nőtt a felmérés eredményeinek átlaga is, illetőleg az iskolák

közötti szórás csökkent az eredmények tekintetében, ami valamiképp arra utal, hogy az iskolák is hasonló színvonalúak lettek. Az eredményekben lévő szórás nem az iskolák között, hanem inkább az iskolákon belül jelent meg. Ezért én is azzal a feltevessel éltem, hogy volt valami pozitív hatása a reformnak. Elsősorban azt vizsgáltam, hogy milyen következménye volt a változtatásoknak a diákok felsőoktatási részvételére, a foglalkoztatási valószínűségekre és a béreikre 20-27 éves korukban. Azt gyanítottam, hogy ha volt valami hatás, akkor a foglalkoztatásban és a bérekben leginkább az alacsonyabb végzettségűeknél jelenik ez meg.

IV: Az elemzés során milyen adatbázissal dolgoztál, milyen módszereket használtál?

DL: Van egy EU-SILC nevű adatbázis, amiben vannak jövedelemre és foglalkoztatásra vonatkozó adatok, illetve oktatással kapcsolatosak is. Alapvetően ökonometriai módszerekkel vizsgáltam az adatokat. Az EU-SILC sok évre kiterjed, az 1999-es reform mentén pedig jól elkülöníthető lett a két, kutatás szempontjából releváns csoport. A kontrollcsoportot alkották azok, akik 1985-ig bezárólag születtek, tehát 1999 előtt léptek a 7. osztályba, így végig a régi rendszerben tanultak, a kezelt csoportot pedig az 1986 után született, új rendszerben tanult diákok adták. Egyesített keresztmetszeti mintával dolgoztam, mindhárom vizsgált változó esetében - jövedelem, felsőoktatási részvétel, foglalkoztatási valószínűség - összehasonlítottam a két csoport átlagát, és kontrolláltam a felmérés évére, életkorra és olyan tényezőkre, melyek még esetleg hatással lehetnek - a jövedelemnél például iskolai végzettségre, a foglalkoztatás esetében a regionális munkanélküliségre.

Probléma azonban, hogy a kontrollcsoport legidősebb tagjai és a kezelt csoport legfiatalabb tagjai között már nagyon nagy a „távolság”, ők egymástól már sok szempontból különbözhetnek. Másodszor már megpróbáltam közelebb menni a két csoportot elválasztó határvonalhoz. Egy olyan módszert alkalmaztam, amelyet kohorszhatásnak neveznek, megvizsgálva hogy az 1986-os kohorsznak van-e valami plusz pozitív hatása például egy bérnövekedési trendhez képest. Ezt most már másként vizsgálnám: megnézném, hogy van-e trend mondjuk születési év szerint a foglalkoztatásban, majd azt, hogy van-e ugrás a trendben '86-nál, tehát attól kezdve magasabbról folytatódik-e. Ez jobban mutatná a reform hatását.

IV: Adódtak nehézségek, kihívások menetközben?

DL: Egy kicsit abból adódott nehézségem - de ez is inkább egy érdekesség volt, hogy ugyan a kezelt csoport tagjai nem dönthették el, hogy az új rendszerben szeretnének-e tanulni, tehát exogén módon kerültek a kezelt csoportba, mégis a két csoport sok mindenben különbözik: tagjaik teljesen más években születtek, így ugyanazon felmérési évben a csoportok más életkorúak, az életkor pedig hatással lehet a jövedelemre. Ebbe néhányszor belezavarodtam, ezekre kellett valamilyen módon kontrollálni. Ez egy érdekes kihívás volt.

IV: Mik lettek a kutatás legfontosabb eredményei?

DL: A felsőoktatási részvételben én nem találtam különbséget a két csoport között, de a foglalkoztatottságban és a bérekben igen: a reform utáni korosztályok foglalkoztatottsága és bére magasabb. A foglalkoztatásban pedig tényleg az alapfokú végzettségűeknél látszik nagyobb különbség, a középfokúaknál még egy picit, és a felsőfokúaknál pedig már nincsen.

Ez a kutatás még nem zárult le, írtam egy TDK-t a témából, a szakdolgozatom is ebből készült, most pedig egy közös projektünké vált a témavezetőmmel. Együtt dolgozunk rajta és nyilván más módszerekkel is megnézzük, hogy tényleg azt mondhassuk, ez a reform hatása volt. Még sok munka van vele, de nagyon érdekes. Szerintem különösen módszertanilag és relevanciáját tekintve is, hiszen itthon is gondolkodnak ezen a kilenc éves általános iskolán, és ha van esetleg máshonnan egy ilyen jó példa, akkor abból talán át lehet venni részeket. Mindenképp hasznos, ha megnézzük, hogy egy ilyen típusú reformnak milyen hatásai voltak.

IV: Milyen kiegészítéseket terveztek, milyen irányba haladnál tovább a témával?

DL: Én keresztmetszeti adatbázison dolgoztam, de az EU-SILC-nek van egy panel része is, melyen - ha van elég megfigyelés - lehetőség nyílik az egyes emberek követésére, és jobban lehet ok-okozati összefüggéseket vizsgálni. Én még a módszertanon is biztosan finomítanék.

IV: Ha jól tudom, máshová is elvitted a kutatásodat, erről mesélnél egy kicsit?

DL: Volt egy munkagazdaságtani konferencia novemberben Szirákon az MTA szervezésében, ahol előadtam

és nagyon-nagyon sok jó hozzászólást kaptam, továbbá decemberben a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesület konferenciáján is prezentálhattam, ahol szintén sok jó észrevételt hallottam, és most ezeket próbálom a továbbiakban beépíteni.

IV: Összességében milyen élmény volt neked a TDK?

DL: Nagyon pozitív! Szerintem nagyon jó dolog, hogy előadhatjuk egymásnak, amin dolgoztunk, és a többieket ez érdekli, szeretnének segíteni.

Az ott feltett kérdések nagyon előrevihetnek, ahogy a kritikák is. Nekem nagyon jó élmény volt.

Szakirodalmi hivatkozás:

Jakubowski et al. (2010): The Impact of the 1999 Education Reform in Poland. World Bank Policy Research Working Paper Series. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1585062 (Utoljára megtekintve: 2016. február 28.)

MI ROSSZ ÉRHEK A NYUGDÍJ UTÁN?

IDŐSKORI PSZICHÉS SZINDRÓMÁK

A Hilscher Szociálpolitikai Egyesület legutóbbi Idős műhelyén Dr. Boga Bálint tartott előadást az időskori pszichés szindrómákról, különös hangsúlyt helyezve a nyugdíjba vonulási szindrómára. Ki gondolta volna, hogy ennyi lelki probléma alakulhat ki a nyugdíjazás miatt?

Erikson nyolc fejlődési periódusra osztotta fel az emberi életet, ennek utolsó szakasza az öregkor, ami attól függően, hogy az adott személy sikeresen vagy sikertelenül oldotta meg a személyes kríziseit élete során eljuthat a kétségbeesés vagy az integritás fázisához.

Boga szerint ennek a kétségbeesésnek, azaz az időskori pszichés szindrómáknak négy formáját lehet megkülönböztetni: a családhoz, a munkavégzéshez, a lakhelyhez és a világ egészéhez kapcsolódó nehézségeket, ám ezek között sok átfedés lehet.

A munka világával kapcsolatosan tudjuk, hogy az egyén számára szakmája személyisége integráns része, éppen ezért rendkívül fontos pillanat a nyugdíjazás, amit az ember kétféleképpen élhet meg. Egyrészt gondolhat úgy a nyugdíjazásra, mint egyfajta jól megérdemelt jutalomra, amit a hosszú munkás évek után ajándéknak tekint. Másrészt érezheti azt, hogy a nyugdíjazással elvesztett valami fontosat az életéből. Ebben az esetben a munka hiánya több egyéb deficittel fonódhat egybe, így az egészség, a vitalitás és az anyagi források csökkenésével, a kapcsolatok beszűkülésével, és a hatalom elvesztésének érzésével is együtt járhat. Ezt nevezzük nyugdíjazási vagy nyugdíjba vonulási szindrómának (retirement syndrome).

Továbbá közrejátszik az is, hogy a nyugdíjazás ideje egybe esik-e azzal az időponttal, amikor a személy maga úgy érzi, hogy itt az ideje visszavonulni a munkaerőpiacról.

A nyugdíjazás után az idős egyénnek több ideje marad önmagával foglalkozni, ezért könnyen lehet, hogy hirte-

len rengeteg fizikai, egészségügyi problémát vesz észre saját magával kapcsolatban. Sokan, akik korábban csak a munkájuknak éltek (workaholic), a nyugdíjazás után úgy érzik, hogy semmivé váltak, nincs többé hasznuk a társadalomban.

A nyugdíjazási szindróma egyfajta szerepvesztés, korábban ez inkább a férfiakra volt jellemző, mostanra azonban mindkét nemet egyformán érinti. Ennek a szindrómának több altípusa különböztethető meg, ilyen a nyugdíjas férj és az öreg őrmester szindróma, valamint az építmenykomplexus is.

Azt nevezzük nyugdíjas férj szindrómának, mikor a férj a nyugdíjazás után nehezen tud reintegrálódni a családjába, mert a munkaévek alatt nagyon eltávolodott tőlük.

Az öreg őrmester szindrómában szenvedő személy pedig korábban vezető beosztású férfi volt, nyugdíjazása után azonban még a legegyszerűbb kérdésekben sem képes döntéseket hozni.

A nyugdíjazott személy félhet attól is, hogy az utódja nem az ő útján halad tovább, lerombolja majd mindazt, amit eddig felépített (építménykomplexus).

Mindezen nehézségek ellen próbál tenni a Cédrus program, ami visszaadja az időseknek a hasznosság ér-

zését azáltal, hogy lehetőséget ad a szenior tapasztalatok hasznosítására, új szerepek, új feladatok vállalására.

Ha kíváncsivá tett a program, nézd meg a honlapjukat: <http://cedrusnet.hu/>.

A

ELFELEDETT KONFLIKTUSOK

#2: DÉL-SZUDÁNI KÖZTÁRSASÁG

Cikksorozatunk második részében a Dél-szudáni Köztársaságban kialakult válsághelyzetet, valamint az országban jelenleg is uralkodó kaotikus állapotokat vesszük górcső alá. Hogyan sülyedt a Föld legfiatalabb állama polgárháborúba függetlenné válása után mindössze 2 évvel?

Az ország 1899-ben, közel 30 évnyi egyiptomi uralom után került az Egyesült Királyság fennhatósága alá. Szudán függetlenségének kikiáltása 1956-ban történt, Dél-Szudán pedig 2011-ben vált önálló állammá. Azonban a kettéváláshoz vezető út nem volt konfliktusoktól mentes.

1955 és 1972, majd 1983-2005 között polgárháború sújtotta a területet. Az utóbbi, több mint húsz évig tartó vérontás 2 millió áldozatot követelt. A halálos áldozatokon kívül 4 millió ember vált menekültté.

A változást a 2005-ös év hozta el. A felek békemegállapodást kötöttek, mely értelmében Dél-Szudán autonóm tartománnyá vált. A megállapodás tartalmazott egy rendelkezést, miszerint kiírásra kerülhet a terület függetlenedéséről szóló népszavazás. A végső időpont kitűzésére 2009-ben került sor, a referendum pedig 2 évvel később, 2011 januárjában zajlott le.

Összesített adatok szerint 3.873.406 fő járult az urnákhoz. Ezen a napon a lakosság egyértelműen kinyilvánította az akarátát: 98,83%-uk voksolt az elszakadás mellett. A függetlenség kikiáltása 2011. július 9-én történt meg. Az új államot legelőször Szudán ismerte el, ahova *Salva Kiir Mayardit*, Dél-Szudán első elnöke ez év októberében tett meg első hivatalos látogatását. Megállapodott az elnökkel, hogy a függetlenedésből adódó vitás kérdéseket közös bizottságok felállítása útján fogják megoldani, ugyanakkor napjainkig sem tisztázott témakör példának okáért az olajbevételek elosztása.

Tekintve, hogy az ásványkincsek Dél-Szudán területén találhatók, az exporthoz szükséges infrastruktúra és technológia pedig Szudánban, a két ország egymásra utaltsága megkérdőjelezhetetlen. Az olajvezeték használati díjáról nem tudtak megállapodni, ezért Dél-Szudán 2012 februárjában leállította az északi vezetéken tör-

tendő olajexportját. Tekintve, hogy az ország szinte teljes egészében erre az ásványkincsre támaszkodik, teherautókkal próbálták meg a napi export egy részét valamelyik kelet-afrikai kikötőbe szállítani. Hosszú távon azonban ez vállalhatatlan megoldás volt.

Az önálló állammá válás pillanatától kezdve folyamatosan etnikai villongások zajlottak az ország területén. 2011 augusztusában az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) jelentései szerint 600 ember vesztette életét Jonglei tartományban, Unity-ben pedig fegyveresek legalább 75 embert mészároltak le. 2012 elején Jongleiben közel 100 ezer ember kényszerült elhagyni az otthonát a rivális etnikai csoportok összecsapásai következtében.

2012-ben a határviták szintén kiéleződtek, leginkább az olajnyerő helyek hovatartozása miatt. Mindkét fél fegyveres erőket küldött a határra, a feszültség az ország függetlenedésének első évfordulójára sem csökkent. Előrelépésnek számított, hogy etiópai megbeszélésük eredményeként a két ország vezetői megállapodtak a kereskedelmet, az olajipart és a biztonságot érintő kérdések körében. Döntöttek egy pufferzóna és egy demilitarizált övezet létrehozásáról, azonban a határvita megoldatlan maradt. 2013 decemberében kiújult a konfliktus a felek között. *Salva Kiir Riek Machart* (a korábbi alelnököt) puccskísérlettel vádolta. A harcok a fővárosban, Jubában kezdődtek, de hamarosan az ország jelentős részére kiterjedt az erőszakhullám. *Kiir* elnök támogatói a nuereket támadták (ebből a csoportból származik *Machar*), a volt alelnök emberei *Salva Kiir* népét, a dinkák kiirtását tűzték ki célul.

2015 augusztusában az akkor már 20 hónapja tartó konfliktust békeszerződés zárta le, ami azonban instabil alapokon fekszik. A tárgyalások résztvevői között számos ország mellett a Kormányközi Fejlesztési Hatóság is képviseltette magát. *Salva Kiir* elnöknek a folyamat kezdetétől komoly aggályai voltak a megállapodást illetően, de az Amerikai Egyesült Államok hamar világossá tette számára, hogy semmilyen változtatást nem fogad el a megállapo-

dás szövegében. Kiir nyomás alatt írta alá a dokumentumot, mely szerint „kikényszerített békét” eredményez és „egyenes út a rezsimváltásig”. Ugyanakkor a béke aláírása nem változtatott számottevően az országban kialakult katolikus állapoton.

TÁRSADALMI HATÁSOK

A lakosság ellen elkövetett erőszakos támadások száma továbbra is magas. A legveszélyeztetettebb helyzetben a gyermekek, fiatal lányok és nők vannak. Ők a mindennapi háztartás körüli tevékenységük elvégzése (pl. vízhozás) közben is az életüket és testi épségüket kockáztatják. Az országban 1,66 millió (2015) ember vált belső mene-

kültté (internally displaced persons - IDP), további 646 ezer fő pedig a környező országok menekültábráiban húzza meg magát. Az elkövetkező generáció életkilátásai radikálisan romlanak az fokozatosan romló oktatási rendszernek köszönhetően. A harcok során az intézmények számottevő részét lerombolták, ellehetetlenítve 350 ezer, megnehezítve további 650 ezer gyermek képzését.

GAZDASÁG

A szinte kizárólag olajexportra épülő, instabil lábakon álló gazdaság a dél-szudáni font (SSP) leértékelődése, a csökkenő olajárak és az importfüggőség következtében válságba jutott. Az alapvető élelmiszerek (kukorica, bab) ára 150%-kal emelkedett. A kormányzati bevételek 95%-ban a nyersolajra támaszkodnak, ennek külföldre való értékesítése teszi ki az ország exportjának 99%-át, valamint a GDP 50%-át. Az olaj hordónkénti árának esése a lakosság 40%-ára hatással van.

ÉLELMEZÉS, IVÓVÍZ

További problémát jelent a folyamatosan romló élelmiszerbiztonság, különösen Unity államban. 2015 szeptemberében országos szinten 3,9 millió ember éhezéséről tudtunk, további 3,6 millió fő pedig az élelmiszerhiánnyal küzd. Tekintettel arra, hogy Dél-Szudánban a nők felelnek a gyermekek etkeztetésért, nem ritkán több kilométert kell gyalogolniuk élelmiszer után kutatva, ezzel az

életüket kockáztatva. A dél-szudáni lakosság mindössze 41%-a rendelkezik biztonságos ivóvíz hozzáféréssel, az alapvető higiéniai feltételek pedig 85%-uk esetében nem állnak fenn.

Az ország elnöke, Salva Kiir a legfrissebb híradások szerint döntést hozott Riek Macher alelnökké való kinevezéséről. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) szóvivője, Stephane Dujarric üdvözölte a döntést, ami „egy fontos lépés” a békemegállapodás aláírásához és egy ideiglenes kormány létrehozásához vezető úton. Az ENSZ a döntéssel egyhangúlag felszólította Machart, térjen vissza a fővárosba, Jubába az átmeneti kormány gyakorlati megalakítása céljából. A polgárháború kirobbanása előtt is alelnöki posztot betöltött politikus meglepve vette tudomásul az elnök kijelentését. Állítása szerint hajlandó visszatérni Jubába, amennyiben a fővárost érkezése előtt demilitarizálják. A lépés Kiir részéről mindenképp pozitívnak értékelhető, azonban a tényleges politikai rendezés folyamata akár évekbe is telhet.

Telek Szilvia

Források:

Copnall, James: South Sudan's unwanted peace agreement. African Arguments, 2015. augusztus 27. <http://africanarguments.org/2015/08/27/south-sudan-unwanted-peace-agreement/> (Utoljára megtekintve. 2016. február 28.)

Humanitarian Needs Overview 2016. South Sudan. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). <http://www.unocha.org/south-sudan> (Utoljára megtekintve. 2016. február 28.)

Illés Zoltán (2012): *Az EU és tagországainak szerepvállalása Dél-Szudánban*. Afrika tanulmányok. VI./1, 13-26.

Kulish, Nicholas: New Estimate Sharply Raises Death Toll in South Sudan. The New York Times, 2014. január 9. http://www.nytimes.com/2014/01/10/world/africa/new-estimate-sharply-raises-death-toll-in-south-sudan.html?_r=0 (Utoljára megtekintve. 2016. február 28.)

Results for the Referendum of Southern Sudan. Southern Sudan Referendum 2011. <http://southernsudan2011.com> (Utoljára megtekintve. 2016. február 28.)

South Sudan profile - overview. BBC News, 2011. július 5. <http://www.bbc.com/news/world-africa-14019208> (Utoljára megtekintve. 2016. február 28.)

UN urges South Sudan's Machar to return to Juba to form transitional government. South Sudan News Agency, 2016. február 13. <http://www.southsudannewsagency.com/news/top-stories/un-urges-south-sudans-machar-to-return-to-juba-to-form-transitional-government> (Utoljára megtekintve. 2016. február 28.)

MITŐL JAPÁN JAPÁN?

ÁDÁZ ELLENSÉGBŐL SZÖVETSÉGES

Cikksorozatam jelen részében megvizsgáljuk azokat az eseményeket, melyek Japánt Amerika legnagyobb szövetségésévé tették a távolkeleti régióban Pearl Harbort, illetve a háború utáni megszállást követően.

Kedzésképpen tekintsük át Japán második világháborús tevékenységét és azt, hogyan került összetűzésbe az USA-val.

Már a háború kitörése előtt szövetségre lépett Németországgal (antikomintern paktum 1936-ban), és saját háborúit vívta (második kínai-japán háború 1937-ben). Ezzel együtt a nemzetközi közvélemény együtt emlegette Japánt a fasiszta államokkal, miközben számukra idegen volt az említett eszme. Azért léptek szövetségre a németekkel, mert ebben látták a lehetőséget arra, hogy tovább tudjanak terjeszkedni a csendes-óceáni térségben, a nyersanyagban gazdag területekre.

Az európai háború kitörésekor Japán még nem vett részt a csatákban, csak később a háromhatalmi egyezmény megkötése (1940 szeptembere) után csatlakozott a németek oldalán. A japánok elsődleges célja a haditengerészeti fölény megszerzése volt, majd az előnyös béke megkötése az USA-val, illetve Nagy-Britanniával. Azonban a csendes-óceáni térségben amerikai fölény volt. A japán mentalitás, miszerint ahhoz, hogy egyenlő félként tárgyalhassanak, demonstrálni kell az erejüket, vezetett az 1941-es Pearl Harbor amerikai kikötő megtámadásához. Az USA-t váratlanul érte a támadás, mivel nem volt hadüzenet, és a károk nagy része is az első percekben keletkezett. Ezzel a támadással vonták be Amerikát a második világháborúba.

1942-ben elérte legnagyobb kiterjedését a Japán birodalom, elfoglalta Kína nagy részét, szinte teljes Délkelet-Ázsiát, Koreát és a csendes-óceáni szigetvilágot Ausztrália partjáig. Azonban a Midway-szigetekenél Amerika került ki győztesen (1942. június 3-5.). Az USA szó szerint bosszúhádjáratot folytatott Japán ellen Pearl Harbor miatt. Ezután a japán hadsereg visszavonulásra kényszerült, majd végül 1945-től már a főszigeteken lévő gyárakat és városokat bombázták. Azonban a Japánok nem akarták feladni a küzdelmet, a vezetőség „halálig kitartunk” felfogása miatt. Ez vezetett a két atombomba ledobásához, Hiroshima és Nagaszaki városára.

Ezután a szigetország 1945. augusztus 15-én feltétel nélkül letette a fegyvert. A háború nagy károkat okozott az országban, mind gazdaságilag, mind infrastruktúrában, hiszen a városok 40%-a pusztult el a bombázások következtében, és emberéletek millióit követelte.

A háborúban mindkét fél legördögibb ellenségét látta a másikban. Ezeket az ellentéteket erősítették a felfogásbeli különbségek is. Az amerikai katonai vezetők nem értették, hogy miért nem teszi le a fegyvert Japán, miközben egyértelmű a veresége, és miért küldi a halálba a katonáit továbbra is. A japán oldalon viszont elképzelhetetlen volt a vereség elfogadása, hiszen azzal szégyent hoznának a császárra és az országra, ami a legfőbb vétség lenne. Ezen felül csatában meghalni az országért és a császárért a legnagyobb erény, ami megadhat egy japán katonának.

Mégis ez a két ország ma igen erős kapcsolatot ápol. Ennek alapjait a háború utáni megszállásban kell keresnünk, és az utána végbemenő nemzetközi eseményekben. A megszállás előtt az amerikaiak felkészültek a legrosszszabbra, hogy a japánok ellen fognak nekik állni, és gerilla akcióktól kell tartaniuk a katonáiknak. Ezzel ellentétben semmi ilyesmire nem került sor. A japán lakosság belefáradt a harcokba, nem akartak mást, csak magukhoz térni a borzalmak után.

Az ország romokban hevert, a kár mértéke a német selegek európai pusztítását is meghaladta. Az ipari termelés leállt, a nemzeti vagyon 26%-át elvesztette, munkaerő hiányában a mezőgazdasági termelés is leállt. Általános volt a nemzeti szellemi bénultság, megdőlt a háborús propaganda, miszerint Japán legyőzhetetlen, és a történelem során először megszálló idegen hadsereg lépett a szigetekre. Az új cél viszont megfogalmazódott a lakosságban: elviselni a megálátatást és elkezdni az újjáépítést, valamint változtatni azokon a tényezőkön, amik rossz irányba vitték az országot. Ez a kollektív cél volt az oka, hogy nem volt ellenállás a megszállás során, hiszen ebben az amerikaiak segítettek Japánt, ezzel motiválva őket az együttműködésre.

A megszállás fő célja a demilitarizálás és a demokratizálás volt, hogy Japán ne jelentsen veszélyt az USA-ra és a világ többi részére. Okosan felismerték, hogy a kulturális különbségek miatt nem tudják egyedül véghez vinni mindezt, így az alapvető állami struktúrákat meghagyták, például a császár a helyén maradt, és nem vonták felelősségre sem. Ezenfelül nagyfokú önrendelkezést hagytak a nép számára: a japán kormányzat hajtotta végre az amerikai kezdeményezésű reformokat. Ezek a reformok szinte minden területet érintettek: megszüntették a katonai intézményeket, a shintót megfosztották az államvallási posztjától, és nagyfokú politikai tisztogatás következett, illetve földreformra is sor került, valamint amerikai okta-

tási modellt vezettek be. Társadalmi változtatásokat is alkalmazzak: eltörölték a nemességet, a családfő különleges jogait és egyenjogúságot adtak a nőknek.

A háború után japán gazdasági helyzete igen nehéz volt, a termelés a háború előtti szint felét sem érte el, ezen kívül infláció is sújtotta a népességet. Egyedül az amerikai segítséggel tudtak fent maradni. Amerika Japánt egy mezőgazdasági országgá kívánta alakítani, így az ipar fejlesztését nem tartotta fontosnak, és elég volt számára, ha az ország a térség szintjét éri el. Továbbá az iparból kivonták a katonai részt, és az új alkotmány 9. cikkelye kimondta, hogy Japán lemond örökre a háborúról és nem lehet katonai ütdereje sem. Esetleges támadás esetén az USA köteles megvédeni az országot. Ez a cikkely a mai napig életben is van (így, hogy hadserege nincs Japánnak, de a Japán Önvédelmi Erő a 4. legjobban felszerelt „katonai” egység a világon).

Azonban az 1948-as világpolitika, a Szovjetunió erősödése és Kína kommunistává váló rendszere, illetve a hidegháború kezdete felértékelte Japánt az USA szövetségi szempontjából, aki a térség egyetlen potenciális szövetségeseit kezdte benne látni. Ezért szükségessé vált a stabilizálása és a gazdasági, ipari helyreállítása. Kezdetben folyamatosan csökkentették a szövetségesek által Japánra kirótt jóvátétel összegét, majd pénzügyi stabilizációs politikával és segítséggel támogatták a megerősödését. Ezenkívül nem várt módon segítette a fejlődést, hogy Japán nem viselhet háborút: az alkotmányra hivatkozva nem fegyverkeztek és nem vettek részt semmilyen nemzetközi konfliktusban, ami gondot okozott az USA-nak. Az 1950-es és 60-as években Japán nemzeti össztermékének csak

az 1%-át költötte „katonai” célokra, így sokkal többet tudott fordítani nagy állami beruházásokra, ami elősegítette a jelentős mértékű gazdasági fejlődést.

1951. szeptember 8-án megkötötték a San Franciscó-i békeszerződést, amivel véget ért a megszállás is. Ezután kötötte meg a két ország a kétoldalú biztonsági szerződést, ami garantálta Japán biztonságát. 1956-tól ENSZ-tag lett és az USA szövetségi rendszerében független egyenrangú államként foglal ma helyet. Így Japán az Amerikai Egyesült Államok legerősebb szövetségese a távol-keleti régióban.

Véleményem szerint ez a történelem legérdekesebb szövetsége, mivel a háborúban egymást tekintették a legfőbb ellenségnek (az amerikai katonák nem a németeket tartották a legveszélyesebbnek, hanem a japánokat, részben a kamikaze akciók miatt), Mégis az USA tett legtöbbet azért, hogy Japán ismét a világ vezető gazdasági országai közé kerüljön. Nem csak pénzbeli segítséget kapott, hanem piaci - ma is egyik legnagyobb piaca az amerikai - és technológiai segítséget, hogy minél gyorsabban helyreálljon a pusztítás után. Legjobban két dolog tükrözi ezt az erős szövetséget: egyik a 9. cikkely megtartása az alkotmányban, és maga az alkotmány, amit 1947. május 3-án amerikai mintára az amerikaiak írtak meg Japánnak. Mai napig ez az alkotmány van életben.

Felhasznált irodalom:

Farkas Ildikó (2009): *Állandóság és változás: a japán történelem vázlata*. In: Farkas Ildikó (szerk.): *Ismerjük meg Japánt! Bevezetés a japanisztika alapjaiba*. Budapest. ELTE Eötvös Kiadó.

A MEXIKÓI BŐRÖND

CAPA ÉS TÁRSAI A CENTRÁLIS GALÉRIÁBAN

Robert Capa élete nem volt unalmas: öt háborút járt meg, képeinek újfajta ábrázolásmódja letette a modern háborús fotózás alapjait, és hamar világhírűvé tették őt. Társaival, Gerda Taroval és David Seymourral keresztbe-kasul bejárta az Ibériai-félszigetet. Első munkája során, mely a spanyol polgárháború volt – rögtön világhírűvé vált. Hármuk itt készült fotóinak egy jelentős részét elnyelte a történelem fekete lyuka, és csak 2007-ben kerültek elő egy mexikói padlason porosodó bőröndből.

Február végéig volt megtekinthető a Centrális Galériában A mexikói bőrönd című kiállítás, ahol abból a több mint 4500 negatívból válogatták össze a tárlatot, melyet 2007-ben, egy mexikói padlason találtak.

A bőrönd kalandos úton jutott el Közép-Amerikába: a

második világháború alatt, a megszállt Párizsból menekítette ki Capa munkatársa, a szintén magyar származású Weisz „Chiki” Imre, akitől Mexikó franciaországi nagykövetéhez került, aki valahogy eljuttatta azt hazájába, ahol 60 évvel később előkerült. A bőröndben a teljes spanyol polgárháborút felölölő képanyag veszelte át a 20. századot, benne Robert Capa, a polgárháborúban elhunyt házastársa, Gerda Taro és a Chim

művésznéven alkotó David Seymour negatívjaival.

A spanyol polgárháború (1936-39-ig) volt a közelgő világháború európai előfutára, a könyörtelen nacionalizmus és az ekkor még lelkesítő kommunista ideológia első összecsapása. Capa és társai a köztársasági felkelők oldalán,

tehát a kommunisták pártján „harcolták” végig a háborút. Taróval főként a Ce Soir és a Regard című francia kommunista propagandalapokban publikálták riportjaikat, majd egy idő után a nagyobb angolszász lapok is átvették a képeiket, ezzel az ünnepelt fotósok szűk elitjébe repítve őket.

Robert Capa és társai által született meg a modern értelemben vett háborús fotográfia műfaja. Újszerű ábrázolásmódok segítségével a puskaporos levegőtől távol élő emberek is beláthatták a háború borzalmaiba. Capa talán leghíresebb alkotása A milicista halála is itt készült, egy köztársasági milicista, Federico Borell García halálát örökítette meg. A kép hatása egészen megdöbbentő, de valódiságát időről időre megkérdőjelezik a művészettörténészek és a fotográfusok; hogy előre beállított és megkomponált-e a felvétel vagy valódi történet megörökítője, már sosem fogjuk megtudni. Viszont, ha hiszünk Capa mottójának, miszerint „ha nem elég jó a kép, nem voltál elég közel”, talán elfogadhatjuk, hogy tényleg a halált sikerült lencsevégre kapnia.

Elmondható Capa és társai fotóiról, hogy többségük szinte él, a szereplők bármikor kiléphetnének a képekről. Az érzelmek hű és megrázó ábrázolása a készítők nagyfokú érzékenységről és fotózási tudásáról tanúskodik. A fotók nem csak harci cselekményeket ábrázoltak. A háországban élők mindennapi életét, a háború árnyékában való szenvedést is művészi színvonalú képeken mutatták be. Persze az élet nem mindig volt más a frontvonalaktól távol, mint békeidőben: megismerhetjük az észak-spanyolországi halászsok és az aratást végző parasztok mellett

az 1936-os valenciai frókongresszus résztvevőit is.

Bár Robert Capa neve a leghíresebb, társai is zseniális képeket készítettek. Nekem a legjobban annak a Gerda Tarónak a képei tetszettek, aki az első jelentős női haditudósító volt; és sajnos egyben az első olyan is, aki terepen veszítette életét. A visszavonuló köztársaságiak teherautóján utazott, amikor az egy tankkal ütközött. A fotográfus nem élte túl a balesetet. Több forrás szerint Capa sosem heverte ki teljesen felesége elvesztését, aki akkor még csak 26 éves volt.

A fotókon néha olyan legendás alakok tűnnek fel, mint Ernest Hemingway. A köztársaságiak magyar tábornoka, a nálunk Zalka Máté néven ismert, ott Paul Lukácsként forgó forradalmár temetési menete szintén a képek között van. Bár a kiállításnak már vége, de érdemes vadászni a három fotós képeit és kiállításait, mert úgy mutatják meg a múlt század néhány legendás és sokszor tragikus drámáját, mint nagyon kevesen.

Novák Zsombor

Források:

Hernádi Levente: Budapestben Robert Capa legendás mexikói bőrdíj. Index.hu, 2015. december 18. http://index.hu/nagykep/2015/12/18/robert_capa_mexikoi_borond/ (Utóljára megtekintve: 2016. február 28.)

Kaufman, Dan: A Secret Archive: On the Mexican Suitcase. The Nation, 2011. január 5. <http://www.thenation.com/article/secret-archive-mexican-suitcase/> (Utóljára megtekintve: 2016. február 28.)

CARPE DIEM

BESZÁMOLÓ A HOLT KÖLTŐK TÁRSASÁGA C. FILMRŐL

Folytatván azt a kezdeményezésemet, miszerint megnézek néhány olyan híres és klasszikusnak számító filmművészeti alkotást, amelyet már szinte mindenki ismer, de nekem még nem volt hozzá szerencsém, ezúttal a Holt költők társaságát (Dead Poets Society) tűztem műsorra. Ha valaki esetleg hozzám hasonlóan még nem találkozott vele, de érez magában kedvet arra, hogy ezen változtasson, annak azt tanácsolom, hogy először a filmet nézze meg, mert van néhány pont, amelyet nem tudtam kikerülni, és ha valaki úgy vág neki, hogy ismeri ezeket, már nem lesz ugyanaz az élmény.

Az 1989-es amerikai filmdráma több szempontból is régóta érdekelt már az alapján, amit előzetesen tudtam róla.

Egyrészt eddig nagyon kevés irodalmi témájú filmről hallottam, amely művészeti ág egyébként mindig meghatározó tényező volt az életemben, másrészt kíváncsi voltam, hogyan tudnak hitelesen ábrázolni egy tanár-diák, vagy

tágabb értelmezésben egy mester-tanítvány kapcsolatot, főleg azért, mert úgy gondolom, mostanában ez - és így a pozitív személyes példák kérdése is - háttérbe szorul mind a mozi-vásznnon, mind pedig a társadalomban.

Szerettem volna egyúttal valami eredetit is látni, és tekintve, hogy a darab több más jelölése mellett az Oscar-díjat is a „legjobb eredeti forgatókönyv” kategóriában nyerte el, ez a törekvésem sem maradt meddő. Azonban az elismerő fogadtatáson túl mi sem bizonyítja jobban e film sikerét, sőt kultikussá válását, mint az utóélete, vagyis például az, hogy az angol szakos észak-amerikai gimnáziumokban kötelező tananyaggá vált, illetve könyv és musical (utóbbi magyar szerző tollából) is született később a történetéből.

A cselekmény látszólag egyszerűnek tűnik, ám az egy-

re inkább mélyülő karakterábrázolások, jellemfejlődések, párbeszéddek és külső-belső konfliktusok egyszerűen árnyalják a jeleneteket, ugyanakkor hűen tolmácsolják a film fő üzenetét. A kiinduló helyszín az ötvenes évekbeli Egyesült Államok egy fiktív bentlakásos fiúiskolája, a Welton Akadémia, s ennek hét kamaszkorú tanulója áll a középpontban, akiknek addigi szemlélete gyökeres fordulatot vesz, miután az iskolába új irodalomtanár érkezik Mr. John Keating (Robin Williams) személyében, aki rendhagyó módszereivel a világ egy teljesen más arcát igyekszik megmutatni növendékeinek, miközben mindez folyamatosan a szigorú, hagyományörző környezet, illetve mentalitás ellenállásába ütközik.

Keating egyértelműen kitűnik földhöz ragadt kollégái közül, hiszen ahelyett, hogy saját karrierjét féltene, amolyan „remete életmódot” folytatva mindent egy cél érdekében áldoz fel, mégpedig azért, hogy diákjai ne csupán a rideg tényekkel szembesüljenek, hanem megtanítsa őket szárnyalni, kiteljesedni, rátalálni a saját hangjukra. Ahogyan ő fogalmaz, nem költöket, hanem olyan fiatalokat szeretne nevelni, akik mernék álmodni, teremteni és ha kell, bírálni is, és nem feltétlenül fogadják el a valóság kökemény szabályait - mint azt az első találkozáskor vallja: „mert ettől leszünk emberré”.

Az új jövevény nyitott, sokoldalú és közvetlen személyiségét először a fiatalok nem tudják beilleszteni a bennük mindaddig kialakult rendszerbe, és egyszerűen örülnek tartják, ám a hatásos bemutatónak hála gyorsan ráéreznek a költészet íze, és hamarosan inspiráló erővel hat rájuk Walt Whitmant idéző tanítójuk minden egyes szava. Különösen a sokat emlegetett „Carpe Diem” mondas babonázza meg néhányukat, és válik visszatérő motívummá, amelynek lényege, hogy ragadjunk meg minden egyes percet, és éljünk minél szenvedélyesebben, amíg lehet, de mindezt nem a hamis élvezetek zászlaja alatt, hanem úgy, hogy ne szalasszuk el a lehetőségeket, és váltsuk valóra elképzeléseinket - egy fogékony tizenéves elmének pedig ez a létező egyik legnagyobb motiváció.

Ugyanakkor azt is bebizonyítja különös, vagy éppen szabadtéri kísérleteivel Keating, hogy magát a költészetet sem lehet „rőfre mérni”. Nem lehet merev, az érzelmeket megkerülő tanokra hagyatkozni, hanem mindenkinek magának kell felfedeznie, mit mondanak neki a verssorok, és még inkább, hogy mit mond neki önnön belső szelleme, mi a helyes, és melyek azok az értékek, amelyek fontosabbak az életünk során, mint az előírt szerepeinknek való megfelelési kényszer (ennél a jelenetnél egyébként a „Félre könyvek, doktrínák” kezdetű dal is eszünkbe juthat). Emellett végigkövethetjük azt a folyamatot, melynek során a tanítványok mindegyikének az ő segítségével változnak meg jellemvonásai, mindannyian kitarulkoznak,

meglelnek valamit, ami egyedül az övék, és ezáltal nem vesznek el egy hatalmas, arctalan tömegben.

Bár szoktak főszereplőként hivatkozni Williams karakterére, igazság szerint, ha dönten meg is határozza az eseményeket, sokszor mégis a háttérben marad. Pont annyit szerepel, amennyi az elbeszélés szempontjából szükséges, és ami betekintést enged abba, hogy milyen benyomások érlelődnek meg diákjaiban. És ez így helyes, mert talán nem is lehet egyetlen embert kiemelni, a főszereplő inkább az a romantikus eszme, amely megszólít mindenkit, beleértve minket is, és a főbb alakok sorsát is azért látjuk arányosan és váltakozva, hogy megtapasztaljuk, hogyan bontakozik ki és testesül meg az emberi képzelet, áttörve intézmények és tantermek ajtóit, az igazságtalan szabályokat és végül egyéni korlátjainkat is.

Érdekes ellenpontozása Keatingnek az iskolaigazgató, Mr. Nolan (Norman Lloyd), aki maga is angol szakos tanárként éppen ahhoz a gyakorlatias szemlélethez, a fegyelemhez és a tekintélyelvűséghez ragaszkodik makacsul, amellyel a film egész mondanivalója szembeszáll. Véleménye szerint a diák dolga az engedelmisség, az egyetemre való felkészülés, és cinikusan jegyzi meg, hogy önálló gondolata egy fiatalembernek nem lehet. Ám az új tanár frappáns irodalmi „idézettel” vág vissza, mikor megkérdőjelezi rendbontásnak titulált módszereit - hiszen Nolan, aki nem lát be a Carpe Diem színpalái mögé, csak a szürke felszínen képes gondolkodni.

Jellemző, hogy a tragédia bekövetkezése után is csak annyit tud mondani az érintett diákról, hogy „jó tanuló volt, az egyik legjobb”, míg Keating külön-külön és részletesen ismeri, mi zajlik egy-egy növendékének lelkében, milyen fájdalmak, ábrándok vagy éppen démonok kínozzák őket. Mindenre odafigyel, sok programban részt vesz (még focizni is hajlandó diákjaival), s az a tipikus példakép, aki „beszél az ifjúság nyelvén”, de a felelősség és a józan ész hangja sem kerül háttérbe eközben. Az egyetlen hiba, ami felróható figurájának, hogy túl jó akart lenni, túlságosan merész és álmodozó volt maga is, és nem tudta felmérni, milyen elsöprő energiát képes felszabadítani lelkes tanítványaiból.

Felbuzdulván tanítójuk egyedi és meggyőző törekvésén, hogy valami többet és tartalmasabbat is ki lehet hozni az életből, mint amit az látszólag elhíthet velünk, utána járnak tanárunk fiatalokorának, és rátalálnak a Holt Költők Társaságára. A társaság egy olyan önkéntes felolvasó és művészi beállítottságú szerveződésre, amely - mint Mr. Keating mondja - onnan kapta nevét, hogy tagjai „kiszívták az élet velejét”, hiszen tulajdonképpen már mindannyian halottak vagyunk, ezért ki kell hozni a lehető legtöbbet minden egyes napból, hogy megismerjük magunkat, egymást, hogy amikor mi is már csak a múlt kísértetei leszünk, ugyanúgy megmutathassuk a világ minden egyes

apró rezgését, és elevenebbé váljunk, mint ahogyan azt valaha is reméltük volna.

Azonban nemcsak mint egyéniségek jelennek meg előttünk az ifjak által feltámasztott társaság tagjai, hanem együtt, mint egy összetartó és kölcsönös bizalomra építő közösség is kiválóan működnek. Vannak ugyan kicsiny súrlódások, megpróbáltatások, amelyek bármelyikünkkel előfordulhatnak, de összefoglalóan mindenkit egy közös titok, egy közös álom, és a tudat, hogy a nagy kamaszkori útkeresés során mindenkinek van egy elfojtott vágya, és mindenki megtette az első lépést, hogy ezt végre kiengedje magából, dacára minden kötöttségnek.

Talán a leglátványosabb, ha nem is a legdinamikusabb fejlődési pályát Todd Anderson (Ethan Hawke) járja be. A kezdetben félénk, hallgatag, passzív, és tartózkodó „újonc” valamilyen nem ismert, csak sejtetett családi problémával és mellőzöttséggel a háttérben, aki azonban egyre bátrabban oldódik fel a befogadó közegben, amiben irodalom tanára rendületlen és erőteljes biztatásán kívül szobatársának, Neilnek (Robert Sean Leonard) van nagy szerepe. A sok területen tehetséges, ambiciózus fiatalember ugyanis addig nem nyugszik, amíg nem tudja Toddot is a kibontakozás felé terelni. Ezzel párhuzamosan egyre jobban próbálja felterképezni társa zárkózott világát, mert érzi, hogy sokkal nagyobb szikra loboghat benne, mint bármelyikükben, ám mit sem ér úgy a kincs, ha nem lehet megosztani másokkal.

Alapvetően az összes szereplő tipizált, és mindegyikre hivatkozhatunk egyetlen „eposzi jelzővel”, viszont ez nem zilálja szét a narratíva szerkezetét, mert nem csak a sokszínűséget jelenítik meg ezáltal, hanem legalább utalás szintjén mindegyik „holt költőnek” kialakul egy összetettebb személyisége, amely rációfól a sztereotípiákra, és a kiinduló állapothoz képest idővel új szintekre tud felemelkedni. Ilyen például Knox (Josh Charles), akinek szinte egész élete egy reménytelennek tűnő szerelem körül forog, ám belekapaszkodva a pillanat varázsaiba és a Carpe Diem szellemiségébe túllendül hitetlenségén, és nem adja fel, amíg nem ihatja meg a tünékeny jelen utolsó cseppjeit is.

Tipikus karakterként indul a számomra talán legérdekesebbé váló Charlie Dalton (Gale Hansen) is, aki úgy mutatkozik be, mint aki csupán az iskolaévek nagyszájú vagányainak, rosszfiúinak és harsány bandavezéreinek egyike. Aki könnyedén fittyet hány minden szabályra és magasabb célra. Mégis, ahogy a költészet ezen újszerű megvilágítása körül fokozódik a misztikum, ő lesz a különböző művészetek egyik legnagyobb pártfogója és Mr. Keating egyik legodaadóbb híve, aki bár olykor érti, olykor csak félreérti a tanításokat, mégsem antihős a szemünkben, mert a maga öntörvényű stílusában ugyan, de végig jó szándék vezérli.

Összehasonlítva a többiekkel az ő szerepe is a sokféle-

ség jegyében nyilvánul meg, mert míg Todd egy önismerteti-bölcséleti, Neil pedig egy önkifejező és a közösséggért ténykedő művészi vonalat követ, Charlie (avagy művésznevén „Nuwanda”) a műsák mómora és a határtalan szabadság által megihletett költő metaforája. Annak ellenére, hogy tipizáltak ezek az alakok, korántsem tökéletesek, de képesek minden hibájukból erényt kovácsolni, és minden gyengeségüket feláldozni az emberi teljesség oltárán, miközben maguk is olyan mintaértékű tulajdonságokra tesznek szert, mint hön csodált mesterük, s így minden botladozásuk ellenére végül közelebb kerülnek a nézőhöz.

Mindezek ellenére nem kizárólag annak a hősies és megállíthatatlan igénynek lehetünk tanúi, amely a megismerésre irányul, hanem ez a folyamat egyúttal egy drámai előkészítés is, amely a feszültséget összegyűjti, hiszen néhány részlet és cselekményszál már előrevetíti a társaságra ereszkedő sötét árnyékot, és a néző is a lelke mélyén érezheti, hogy a költői kreativitással teljesen szembeforduló, rosszálló külvilág előbb vagy utóbb túl nagy nyomást fog gyakorolni, és elérni gátlástalan célját. Ezzel együtt mégis ébren tartja a film atmoszférája mind bennünk, mind a főbb szereplőkben a kitartást és a túlélés esélyét.

A végső tragédiát azonban ironikus módon nem a véletlen vagy a meggondolatlanság okozza (Charlie csínytevése után mindent hajlandó magára vállalni), hanem egyrészt az egyik legmarkánsabb és legtudatosabb elfogadása egyéni sorsunknak, vagyis az elkerülhetetlen és végzeteszerű bukásnak. Illetve pontosan egy ezzel ellentétes mozgatórugó, a sorsunktól való rémült és szálnalmas menekvés (Jónás könyvére lehet esetleg asszociálni), valamint természetes ösztöneinknek, sőt embertársainknak megtagadása - az árulás.

Az egyik legmegrendítőbb csúcspontja, ha nem is a tetőpontja a filmnek az, hogy miként fogadják, illetve hogyan igyekeznek feldolgozni a még félig gyermek, de lelkileg már valamennyire érett fiatalok barátjuk halálát, s eközben milyen kétségbeesés uralkodik el rajtuk, hiszen összeomlani látszik az a világ is, amelyet közösen építettek, és amelybe elhunyt társuk is annyi munkát befektetett. Nagyon meghatón ábrázolja a film, ahogyan mindenkinek vélhetően az arcára csal a kezdeti sokk egy kedves, régi momentumot, ám a bizonytalan könnyek mögött ott van mindenkiben a válaszok keresése, a tények el nem fogadása, az igazsághoz való eltökélt ragaszkodás - természetesen Mr. Keatingben is, aki valószínűleg legbelül önmagát teszi felelőssé a történetekért.

A másik oldalról ugyanakkor kiábrándítóan hat ránk mind az iskola képmutatása, amelynek egyetlen szándéka a bűnbakok felkutatása és megbüntetése, valamint a rend erőszakos helyreállítása, mind a magukat áldozatként fel-tüntető szülők magatartása, akik továbbra is görcsösen ki-

tartanak elveik mellett, nem ismerik el saját bűnösségüket. Így a néző egyáltalán nem tud azonosulni a fájdalommal, amelynek tárgya nem igazán a szeretet vagy a veszteség, hanem az, hogy gondosan megtervezett, társadalmi elvárásokhoz igazodó, hiú és karrierközpontú számításai kudarcba fulladtak, és nagyobb tragédia, hogy utólag sem értik meg gyermeküket - sem azt, hogy nem lehet egy önálló emberi lény egész jövőjét önkényesen meghatározni úgy, hogy nincsen döntési joga, hanem bosszúért kiáltanak a saját lelki békéjük érdekében.

A zárójelenet kerek egészé teszi és kissé keretbe is foglalja az egész cselekményt. Amikor Mr. Nolan számonkérésére, hogy hol tart az osztály irodalomból az a válasz érkezik, hogy a realistákat átugrották, Nolan viszont ragaszkodik hozzájuk, tökéletesen szembesül egymással a két világ, a két módszer és hozzáállás az emberi értékekhez, miközben a többség, amelynek az igazi vétkesekkel ellentétben bűntudata van (mert bár mindent megtettek, végül engedtek a zsarolásnak), kollektív némasággal tiltakozik.

A két nézőpont közti eltérés akkor tetőzik be, mikor az elbocsátott Keating váratlanul belép a terembe, és mikor úgy tűnik, már minden elveszett, éppen a valaha legcsendesebb tanítvány emeli fel elsőként a szavát az igazságtalansággal szemben. Ekkor olyan korábbi motívumok térnek vissza, mint az „ó, kapitányom” megszólítás, és mikor együttesen és őszintén kiállnak az ifjak az erkölcsi igazságért, nem törődve a hatalom tiltakozásával sem. Keating rádöbben, hogy talán mégis szárba szökkennek a magok, amelyeket elvetett diákjaiban, ez pedig lelkiismeretét némileg felmenti a tragédia súlya alól. Ezenfelül az erkölcsi győzelem abban is megnyilvánul, hogy a végső konklúziók egyike az, hogy a diáktárs halála talán nem volt hiábavaló,

mert az az eltökélt eszme, amely életében vezérelte, valóban létezik, és így hűek maradtak emlékéhez.

Mindenképpen úgy gondolom, hogy a maga nemében és egyetemes szinten is egyaránt mérföldkönek számít a nagyjából két órás alkotás, amelyet az is bizonyít, hogy számos eredeti elemét a későbbi, hasonló filmek is átemelték. Ráadásul a mű maga is - mint az ember - a felszínén bár, mint mondtam, egyszerűnek tűnik, de sokkal több minden sűrűsödik össze és munkálkodik benne, annyi cselekményszál, perspektíva, lírai sors, és tanulság van benne, amelyekben mindenki megtalálja a magához illőt. Ha valaki otthonosan mozog ebben a világban, akkor neki mindenképpen javasolni tudom, hogy ne hagyja ki, hanem, *„ragadja meg az alkalmat”*, ha pedig valaki nem annyira ismeri, akkor is lehetősége van egy új szemléletmódot megtapasztalni, így biztosan neki sem fog e darab csalódást okozni.

Ha csak néhány kihagyhatatlan és világos gondolatát kellene lajstromba vennem a filmnek, akkor ezek közé tartozik, hogy fogadjuk el önmagunkat, teljesítsük ki személyiségünket, merjünk változtatni, mi magunk irányítsuk az életünket, használjuk ki bölcsen az időt, amelyet nekünk szabtak ki, ismerjük meg a világot a maga egészében, minden fényes és borongós árnyalatával együtt, és ne önző vagy racionálisnak tűnő célkitűzések lebegjenek előttünk. Gyakran már az lehet a benyomásunk, hogy mindezek csak ideák és szüntelenül hangoztatott üres szölamok, ám ilyenkor érkeznek segítségünkre a holt költők, akik szilárdan hirdetik a padok, az asztalok, a hegycsúcsok tetejéről, hogy fentről mindent másképpen látunk, mindössze elég erősnek kell lennünk ahhoz, hogy el tudjunk rugaszkodni a földről.

Ruska Ferenc

WHO IS MR. ROBOT?

Jelen szempontok szerint kétféle emberrel találkoztam mostanág: akik ismerik és szeretik ezt a sorozatot és akik nem hallottak róla.

Első olvasásra feltűnhet, hogy az előző kijelentésem a legkevésbé sem objektív. De nem ám.

Tudatos embernek tartom magam, ritkán engedem, hogy beszippanjon egy sorozat. Ez alkalommal mégis lelkesen engedtem a csábításnak, hogy „elvesztessek” órákat a képernyő bámulásával, ugyanis a mondanivaló és a lenyűgöző megvalósítás miatt ez minden, csak nem kidobott idő. Most megpróbálom kiírni magamból a véleményemet ezen alkotásról, ami nehezebbnek tűnik, mint hittem. Na, lássuk.

A sorozat vilásképe a nagyváros lélektelen légkörét veszi alapul, s annak emberekre gyakorolt elmagányosító hatását.

Ritkán adatik meg a nézőnek, hogy egy olyan belső énje legyen a főszereplőnek, akihez úgy kommunikál a már említett én, hogy tudja, nem létezik, hogy csak képzel. Így a néző egy teljesen behatárolt helyzetbe kerül - mint a főszereplő képzeletbeli hallgatósága, passzív szemlélője az eseményeknek, nem csupán egy meghatározatlan szemlélő, akit egyetlen karakter sem érint meg igazán, csak szemlél. Innentől mindent a saját aspektusunkból látunk, de ugyebár az övé a miénk, szóval mégse. Ettől úgy érezzük, hogy van egy, a végletekig személyes és bensőséges viszonyunk Eliottal, a főszereplővel. Mi vagyunk azok, akik azért letünk, mert már nem bírja magában tartani a sok fájdalmat, mi vagyunk, akiknek mindent teljesen őszintén mond el.

Ugyanakkor itt ennél többről van szó. Ezt érezzük: miért is? A látott kép adja az említett hatást, leginkább a plánozásban: rendkívül sok az „ansnitt” - vagyis amikor a kamera a szereplő válla feletti környéken van, illetve a primer, azaz a közeli, arcról készült felvételek. A zene világa megragadó, ugyanakkor nyomasztó sokszor, néha pedig olyan, mintha a magányos belső csend kerülne megzenésítésre.

Főhősünk a rendkívül magányos, zseni szintjén tehetős hacker. Eliot talán legnagyobb problémája a kommunikációs képesség hiányában gyökerezik, amely azért is rendkívül érdekes, mert belül tudja, mit kéne mondani, vagy talán mit kéne tenni (vagy kellett volna), néha többé-kevésbé sikerül is, de alapvetően nagyon nehezezik kapcsolatot teremteni a külvilággal, miközben gyöttri mindez, és hatalmas igénye lenne rá. Ezért minden személyes felületet, mint az email vagy Facebook, feltör. Lenyűgözően jó emberismerő, felismeri a sablonos pszichés működéseket, átlát az emberek felszínes, formális világán, pont emiatt kevés emberrel is törődik igazán. Eliot rendelkezik egyfajta üldözési mániával, hogy követik, figyelik, melynek zaklatott alapérzése a nézőre gyorsan átragad. Egy ponton túl fény derül a mélységes depresszióból és traumákból keletkező skizofréniára, mely - engem legalábbis - nem ért igazán nagy meglepetésként. Emellett nem titkolt utalásokat tartalmaz - egyik nagy kedvencemre - a Harcosok Klubjára.

A kibontakozott másik én mindig egyfajta hiányt pótol, esetünkben egy teljesen logikusát: az apát. A kiváló történetfelépítésnek köszönhetően sokáig nem tudjuk, ki is ő igazán: se azt, hogy apa, se azt, hogy képzelt. Attól olyan érdekes karakter, hogy sok minden egyszerre: guardian, amikor igazán az kell, ugyanakkor a viselkedése sokszor zavaros vagy éppen hátráltató, veszélyes. Ebben a hatásban benne van Christian Slater kiemelkedő színészi alakítása is, melyért méltán vehette át az idei Golden Globe-ot a „Best Supporting Actor on TV” kategóriában. Amikor már fény derült a történet ezzel kapcsolatos csavarjaira, meghatottság lesz úrrá a nézőn: a fiatal férfi testében a kisfiú siratja az édesapját, és azt a lehetőséget/érzést, hogy valakivel képes legyen úgy igazán beszélni. Az is kiderül még a legelején (csak akkor ezzel az információval még nem sok mindent tudunk kezdeni, maximum sajnáljuk Eliotot), hogy valahol magát okolja az apja haláláért, aki bár leukémiás volt, a cég, melynek a munkavégzése során beteg lett, rendben van azóta is, s az a fájó nagyon, hogy akkor nem tehetett semmit. Ez az egyik legnagyobb ösztönzés a későbbi események elindítására. Innentől teljesen logikus, hogy miért ő az, aki végigkíséri az úton.

Érdekes női karakterekben sem szenved hiányt a sorozat, de közülük számomra mindvégig egyértelmű volt, hogy 3 erős szereplő - mind nagyon közeli és intenzív vi-

szonyt ápol a főhőssel - nem tartható hosszú távon, s ha valakinek mennie kell, egyértelműen Shayla karaktere. A jó színészi alakítást itt sem tudom igazán megkérdőjelezni, nem is akarom. A karakter célja - hogy olyat adjon Eliotnak, amit más nem tudott, illetve, hogy általa újak kerüljenek e képbe - megvalósult, bár a megvalás körülményei kiszámíthatóak, mégis kegyetlenek voltak.

Nem hagyhatjuk ki Tyrell karakterét, aki talán az egyetlen versenytársa Eliotnak, egy szinte egyenrangú valaki a sorozatban. Ugyanakkor egészen más a harcmódora, melytől sokszor taszítóvá válhat, okkal. Mindeközben borzongató, és a sok közeli felvételen is látható a remek színészi játék.

Darlene és Angela karaktereinek kiforrása is különleges: mind külsőre, mind belsőre egymás ellentéteinek hatását keltik a nézőben, nincs disszonancia érzésünk igazán, elfogadtuk, értjük. Ugyanakkor amikor fény derül arra, hogy egyáltalán ismerik egymást, illetve képbe kerül a gyermekkori szál, visszafordíthatatlanul megváltozik a karakterek szemlélete a nézőben. Egyfelől már egyértelművé válik, hogy Eliottal pszichésen valami nagyon nincs rendben, másfelől megható a két lány megújuló, viszontagságos kapcsolata. Eliothoz ugyan más viszony fűzi őket, de ugyanúgy felismerik a probléma jelenlétét, és aggódnak a fiúért. Mindkettőjükkel kapcsolatban sok kérdés maradt nyitva.

Na és Who is Mr. Robot úgy igazán? Személy szerint én imádom, ha egy történet megismerésével új értelmet nyerhetnek a régi történeti elemek. Ilyen a cím is. Mr. Robot. Ez lehet az apa régi üzlete, maga az apa, Eliot a hacker tevékenysége miatt, egyértelműen. De van még valami: érzelmi elzárkózása, mások felé irányuló nehéz kommunikációja, monoton, automatikus, robotszerű - a világa felborulása előtt - élete miatt is Eliot az igazi Mr. Robot. De ha csak ezt vesszük alapul, rájöhettünk, hogy világunk tele van robotokkal, és nem a technikai értelemben: azokkal, akik önnön érzelmeiket - nem feltétlenül tudatosan - megtagadva, egyfajta - szellemi oldalon - vegetatív életet élnek.

A sorozat készítői több ponton is nagy kockázatot vállaltak: az egyik - és ez el is hangzik az interjúban, hogy mivel valami nagyon újat csináltak, egyáltalán nem volt kiszámítható a közönségsiker, emiatt a nagyobb amerikai csatornák visszautasították a sorozat vetítését. (Egy kisebbben kezdték végül sugározni, sikerrel.) A másik veszély a megfelelő színészi játékok keresendő. Persze mindig mondjuk, hogy jó színészek kellenek, rendben, de mindez itt annyiban más, hogy - kifejezetten Eliotnál, bár ott van nála a felénk címzett belső monológjai, de más karaktereknél is - rendkívül sokszor kell szavak nélküli finom reakciókat kommunikálniuk a néző felé: ezekből nagyon nehéz kibillenni, picurka rezdülések. Mégis képes lehet egy egész karakter hitelét megingatni a néző szemében. Márpedig

ez az alkotás nem áll meg a lábán jó színészek nélkül, mert pont erre épít. Innentől lehetne ugyanolyan jó a zene, a vágás, bármi: nem azt kapjuk, ha nem hisszük el.

Nem is olyan rég olvastam egy cikket, mely egy sajtótájékoztatón készült, ahol elhangzott a kérdés, hogy van-e a sorozatban történt technikai eseményeknek, hackeléseknek valós háttere, mármint, hogy tényleg végre lehetne-e hajtani valami ilyesmit. A válasz rendkívül aggasztóan az volt, hogy igen. Nyilván más, a sorozatban az Evil Corp monopóliuma miatt „könnyű” a helyzet, a valóságban ez jóval összetettebb, ugyanakkor az a része, hogy mennyire könnyű feltörni profilokat, webkamerákat, sajnos igaznak bizonyult. Ettől függetlenül mindez abszolút hozzászólás a sorozat nagyfokú igényességéhez: nem csak légből kapott, civil számára esetlegesen érthetetlen, de alaptalan szavakat használ, az elhangzottaknak van hackelési alapja, illetve az a tény, hogy a színésznek konkrét parancsokat kellett megtanulnia. Maga az Evil Corp felépítése, szerepe, világa, a benne zajló játshmák sokszor ijesztően valóságosak.

Az első évad végével nem vagyok egészen kibékülve, folytatás ide vagy oda, én igényeltem volna 1-2 dologban pontosabb lezárást, nyilván hagyni kell kérdéseket, hogy várjuk a következő részeket, de bennem túl sok kérdés maradt, így mégiscsak sikerült ismét kicsit csalódnai, nem, ez sem tökéletes. (De közel van.) Bárhogyan is, nagyon várom a második évadot, de vannak fenntartásaim, jogos aggodalmam: nagyon magasra rakták a lécet az elsővel, és ha nem sikerül ismét legalább egy olyan szintet hozni, elvehetik tőlem azt is, amit az első adott.

Rég láttam valamit, ami ennyire összerakott, egyben lévő alkotás: a plánozás, a képi világ, annak színei, maga az operatőri munka, a történet (remek a forgatókönyv!), a színészi játék, a rendezés, s mind közül, ami leginkább kitölti a teret közted és a monitor között: a zene.

Mindennek nincs vége, ki tudja, hova vezet ez még, s ez a cikk is még mindig felületesnek mondható, a jéghegy csúcsa. Teljesen nyilvánvaló, hogy ajánlom.

Bársony Lilla

SZOCIÁLIS MUNKA VILÁGNAPJA - SZOCIÁLIS MUNKÁSOK AZ EGYSÉGES EMBERISÉGÉRT

„Azok a társadalmak virágoznak, amelyekben minden ember jogait és méltóságát tiszteletben tartják.” Ezzel a felhívással indult a harmadik alkalommal megrendezésre kerülő világnap szervezése. Hogy mi is ez az esemény? Miért érdemes rá elmenni és miben különbözik a hasonló rendezvényektől? Kiderül, ha elolvasod a cikkünket!

A Szociális Munka Világnapján évek óta különböző eseményeket, programokat szerveznek a szociális szakemberek szerte a világon. 2014-ben először hazánkban is megrendezésre került az esemény az ország különböző pontjain – többek között Budapesten is. Minden évben a Szociális Munkások Nemzetközi Egyesülete (IFSW) kiad egy javaslatot, ami köré épül az éves program. Idén a program hivatalos címe: Szociális Munka Világnapja – Szociális munkások az egységes emberiségért. Ahogy a legtöbb szakmai rendezvényen – mint a Szociális Munka Napja vagy a Szociális Expo – itt is hallhatunk érdekes, aktuális szakmai előadásokat. Amiben az esemény különbözik és különbözni akar más rendezvényektől az az, hogy az eseményt hallgatók szervezik.

A szervezők igyekeznek a már megszokott szakmaiságot kreatív, izgalmas, interaktív programokkal is színesíteni. Ahogy tavaly, idén is készülnek társadalmi témájú társasjátékokkal, színdarabokkal, élő könyvtárral, rengeteg játékkal és ajándékokkal. Érdemes figyelni az esemény szóróanyagát és Facebook-oldalát (<https://www.facebook.com/szmvilagnap2015/>), mert ezeken keresztül is különböző ajándékokat lehet nyerni.

Ez az esemény tehát nem csak arra jó, hogy szakmailag fejlődjünk, hanem arra is, hogy kikapcsolódjunk, szórakozzunk, találkozzunk régi és új tanárokkal, csoporttársakkal, munkatársakkal, barátokkal. A világnap igyekszik összehozni az embereket, ami a szervezésen is meglátszik, hiszen különböző budapesti és vidéki egyetemek dolgoznak együtt az esemény megvalósításán.

Mindezeket túl érdemes tudni, hogy a Szociális Munkások Világnapja nem csak a szociális munkásokat várja, hanem a különböző szociális területen dolgozókat vagy azokkal kapcsolatban állókat, sőt az utca emberét is szívesen látja.

A program március 17-én 14 órakor kezdődik a Fogasházban, GYERTEK!

A

A	K	F	I	Ú	K	O	G	N	É	V	N	I	T	Í
V	T	E	T	É	M	I	N	D	R	K	N	A	G	Y
É	E	M	B	E	R	E	K	P	A	L	Y	U	K	Z
A	A	L	T	J	E	H	I	S	Z	L	T	Ö	R	Z
E	N	S	É	T	É	N	Y	A	N	Y	A	G	Ö	T
K	A	R	A	M	V	Á	M	I	K	K	E	L	O	R
T	U	N	É	Z	I	D	A	T	T	Ö	K	U	N	K
S	Z	É	L	B	A	N	C	S	Ú	F	Ú	L	Á	B
J	É	R	M	E	Ó	P	O	N	T	L	A	M	Á	K
S	Ó	S	E	G	P	É	K	F	E	Z	E	N	E	L
É	É	S	Z	P	Í	T	P	O	R	O	L	J	Ü	K
A	Ó	N	Ő	S	T	É	F	E	J	N	T	Ó	T	R
B	E	L	N	E	V	E	T	Ő	I	G	É	P	E	K
V	A	N	Y	A	R	A	T	L	M	O	R	G	Ó	S
V	Á	L	T	Ó	Ó	Ő	S	O	K	R	Í	M	S	Á
G	M	A	G	A	S	S	O	T	Ó	A	T	E	J	T

Keresd meg az elrejtett szavakat! A megmaradt betűk egy definíciót alkotnak.

forrás: <http://math.about.com/>

	7		5	9		2	6	
		2		1			7	
8	9				7	4		
	6		8		3		1	
	3			6		5		7
5	2				1		4	
3	4		2	8		1	9	
				4		3	5	
9	8				6			

forrás: <http://math.about.com/>

6	1	9		5	8	7	4	
	3		9				1	
					3	2		
3	4	6					2	
	8		6		5	1		
				2	9		6	8
				9	7		5	4
7		4		1				2
8		5		3			7	

-1. és 2...ha
unatkozik?

-3. és 4.

					SZERB FOLYÓ	LEN-DÜLET JELE	TÁPPÉNZ, RÖVIDEN!	AZ IDŐ JELE	ECET ELEJE!	
					1.					S
					RÓMAI 50	FOSZFOR VEGYJELE RÓMAI 10		CSEH AUTÓJEL LÁTÁSSÉ-RÜLT		
					AXIÓMA ELEJE TRÉFA, VICC		FESZULTSÉG MÉRTEKEGYSEGE ... EGY VÁROS KERESI A GYLKOST	NÉVELŐ EGY, NÉ-METÜL		
	2.	INDULAT-SZÓ	12 HÓNAP TALÁNY			WEST, SZÍ-NÉSZNŐ KÉTSZER ÖT				AUSZTRIA AUTÓJELE
KIÁLLÍTÁS							KOREAI AUTÓMÁRKA ROZI HATÁRAI!			
URÁN VEGYJELE		ECUADOR INTERNETES KÓDJA ATTILA, BECÉZVE			VEGYZETEL KÖTŐSZÓ			NITROGEN VEGYJELE KÁLIUM VEGYJELE		TERÜLET JELE
AD, LENGYELÜK					ROSSZ TALAJ OMÁNI AUTÓJEL					
ELSŐ NÉGYÜTE-MŰ MOTOR						METANOL	ENERGIA JELE	ALSÓ-KÖZEP!	AZ IDŐ JELE	AZ ALJÁ-HOZ
STANDARD TERMELÉSI ÉRTÉK, RÖVIDEN					3.					L
	ILLINOIS RÖVIDEN				NÉVELŐ		SUPER-MAN JELE AZ ABC ELEJE	ÉNEKLŐ SZÓCSKA OROSZ FÉLSZIGET		
VALÓ-SZÍNŰ-SÉG JELE					SIMOFA HATÁRAI! DUNÁNTÜLI CSATORNA			HEVESI KÖZSÉG GAMBIA HATÁRAI!		
	4.	ALÁZAT KEZDETE!	PÁLMA-LISZT ELLENÁLLÁS JELE						ENERGIA MÉRTEKE NÉMET GÁZ	
FRANCIA NŐI NÉV							TENGERI MOSZAT NÉVELŐ			
FEL EL-LENTÉTE			VISZTULA BA ÖMLIK TERÜLET JELE					PÁRA!		
L	G				... A HANGYA		PROTON-SZÁM JELE	SAKK KEZDETE!		